

Asutawa Kogu

4. istungjärk. **Protokoll nr. 125 (6)**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 27. aprillil
1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi
Walges saalis.

Kokku on tulnud 102 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: peaminister **J. Tõnisson**, toitlusminister **J. Kriisa**, rahaminister **J. Kuk**, töö-hoolekandeminister **A. Palwadre**.

P ä e w a k o r d :

1. Asutawa Kogu nime peale antawate palwete läbiwaatamise komisjoni ettepanek Werner Kuru'le ja Artur Juhkowi'le pealepandud karistust wähendada.

2. Teadaandmine Asutawa Kogu nime peale antud armuandmise palwete tagasilükkamise kohta.

3. Seadus piirituse ja wiina müügi kohta — III lugemisel.

4. Seisustekaotamise seadus — II lugemisel.

5. Kinnitusameti seadus — II lugemisel.

6. Kinnitusnõukogu seadus — II lugemisel.

7. Haiguste wastu ja emade kinnitamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **J. Westholm**.

Sekretääri kohal abisekretäär **A. Jürman**.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **A. Rei**: Awan koosoleku. Päewakord on rahwaesitajatele wälja jagatud.

J. Jans (sd.): Teen omawalitsuse komisjoni poolt ettepaneku tänasesse päewakorda III punkti järele ülesse wõtta ajutine seadus wallaametnikkude kohta. Oleme katsunud seda rasket küsimust lahendada teisel teel, aga ta ei ole soowitawaid tagajärgi toonud, sellepärast palun seda seaduseelnõu, mis omawalit-

suse komisjon wälja on töötanud, täna päewakorda wõtta.

J. Järwe (rhw.): Palun I päewakorra-punktina üles wõtta komisjonide täiendawad walimised.

Juhataja **A. Rei**: Rahwaesitaja Järwe poolt on ettepanek tehtud I päewakorra-punktina üles wõtta komisjonide täiendawad walimised ja rahwaesitaja Jans'i poolt wõtta päewakorda ajutine seadus wallaametnikkude kohta. Panen need ettepanekud sissetuleku järjekorras hääletamisele. Esiteks akl. Jans'i ettepanek päewakorda wõtta ajutine seadus wallaametnikkude kohta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rahwaesitaja Jans'i ettepanek wastu wõetud.

Kes on selle poolt, et see seaduseelnõu 4. päewakorra-punktina saaks wõetud? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see seaduseelnõu 4. päewakorra-punktiks wastu wõetud.

Edasi on rahwaesitaja Järwe poolt ettepanek tehtud üheks päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Edasi on rahwaesitaja Järwe poolt ettepanek tehtud seda I päewakorra-punktiks asetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

2. Komisjonide täiendawad walimised. **J. Järwe** (rhw.): Panen ette rahaasjanduse komisjoni liikmeks akl. Uibopuu asemele rahwaesitaja Jakob Ploompuu ja põhi-seaduse komisjoni liikmeks rahwaesitaja Sitska asemele akl. Kübarsepp wälida.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ette pandud kandidaadid walitud.

3. Asutawa Kogu otsus Werner Kuru karistuse kergendamise kohta.

Asutawa Kogu nime peale antawate palwete läbiwaatamise komisjoni aruandja **L. Olesk:** Tallinna-Haapsalu I jaoskonna rahukohtunik on kellegi Werner Kuru — kellele süüks pannakse, et ta 6. märtsil 1919. a. on murdwarguse läbi 2 puuda rukkid, 8 naela linu, 5 kera halli willast lõnga, 4 kera pruuni willast lõnga ja muid väikesi asju — 400 marga väärtuses — ära warastanud — üheks aastaks paranduswangimajasse mõistnud. Werner Kuru on 16 aastat wana. Rahukohtuniku poolt on tema peal karistusseaduse § 170. põhjal wangistuse trahwi asemele rahukohtu trahwiseaduse §§ 11. ja 6. ühes märkusega põhjal Harku kaswatus- parandusmajas kinnihoidmise nuhtlus pandud ühe aasta peale ja tema warandusest 25 marka kohtumaksu sisse nõuda. Selle otsuse peale oli Werner Kuru isa, enne kui ta edasikaebamise tähtaeg oleks kätte tulnud, palwekirja Asutawa Kogu armuandmise komisjoni nime peale sisse andnud. Selles kirjutab tema: „Minu poeg, kui ta kuritöö toime pani, oli alles 15-aastane ja minu arust see aastane wangimajasse paigutamine wäikese poisikese kohta liig pikk aeg on, seda enam weel, et minul kodus kedagi abi ei ole, ma ise olen 54 aastat wana ja 3 poega Eesti rahwawäes ja 2 poega ilmasõjas kadusid, nii et ma täiesti ilma abita olen. Peale selle tegi minu poeg selle häbiteo August Laas'i meelitusel lapse mõistuse läbi. Ka seega tuleks temal minu arwates kergem trahw. Mina ei awalda oma palwet mitte selles mõttes, et kurjategijaid kaitsta, kes karistust peawad saama, waid selles mõttes, et see tegu on minu poja poolt alaealise lapse mõistuse läbi tehtud, sellepärast on mul au armuandmise komisjoni paluda minu poja Werner'i karistust vähendada kunni 3 kuuni, millega täiesti nõus olen, nii et tema oma trahwi saaks oma wanuse järele“. Asutawa Kogu nime peale antawate palwete läbiwaatamise komisjon seda asja läbi waadates leidis, et rahukohtunik ei ole teda mitte türmi mõistnud, waid kaswatusmajasse. Kaswatusmajasse asetamisel oleks siis mõte, kui laps pikemat aega seal kinni peetakse, sest siis wõib tema peale ainult kaswatawalt mõjuda. Praegusel juhtumisel ei wõi sellest mitte juttu

olla. Rahukohtunik oleks wõinud seda last isa walwuse alla anda, kui ta oleks teadnud, et isa korralik inimene on, kes lapse eest tarwilikult järele walwab ja selle eest hoolitseb, et laps mitte kurja ei tee. Seda silmas pidades Asutawa Kogu nime peale antawate palwete läbiwaatamise komisjon otsustas: Werner Priidu poeg Kuru'le pealepandud karistust kergendada ja teda wanemate järelewalwe alla anda.

Juhataja **A. Rei:** Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Armuandmise komisjoni ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

4. Asutawa Kogu otsus Artur Juhkowi karistuse vähendamise kohta.

Aruandja **J. Wain:** Artur Juhkowi süüdistatakse ohwitseri aukraadi omandamises. Sõjaringkonnakohtus on ette toodud süüdistusmotiiv, et Juhkow on Eesti wabariigi waenlaste teenistuses olnud. Sellepärast ei ole tema eeluurimise all äraistatud aeg mitte arwesse wõetud. Asi on pärast olnud Riigikohtus arutamisel. Riigikohtu poolt on see motiiv tühjaks tunnistatud. Kui arwesse wõtta, et Juhkow juba 20. nowembril 1918. aastal ennast Eesti ohwitserina registreeris, siis peab otsusele jõudma, et ta enamlaste teenistuses mitte ei olnud. Palwete läbiwaatamise komisjon leidis wõimaliku olewat kohtualuse abikaasa palwet teatud piirides täita. Kohtualuse naine palus, et tema mehele saaks kergemeelsuses tehtud süü andeks antud ja teda karistusest wabastatud. Ehk küll Juhkow juba 9 kuud istunud on, siiski ei läinud komisjonis ettepanek läbi, karistust määrata selle sama paragrahwi järele tema miinimumis. Läbi läks ettepanek karistust vähendada selle aja wõrra, mis Juhkow oli istunud kunni kohtuotsuseni. Palwete läbiwaatamise komisjon paneb sellepärast Asutawale Kogule ette järgmine ettepanek wastu wõtta:

Asutaw Kogu, läbi waadates Alide Aleksandri t. Juhkowi palwet tema mehele Artur Juhkowi'le täielikult armu anda, keda sõjawäe ringkonnakohus 6. mail 1919. a. mõistnud s. n. s. § 196 ja n. s. § 1412. põhjal kõigi iseäralikkude õiguste kaotamisega üheks aastaks ja kuueks kuuks wangiroodu, missuguse

otsuse Riigikohus kinnitanud 14. jaanuaril 1920. a., otsustas:

Artur Juhkowi pealepandud karistust vähendada kuue kuu ja neljateistkümne päeva võrra.

Juhataja **A. Rei**: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtava enamusega vastu võetud.

5. Teadaandmine Sekretäär **A. Asutawa Kogu** **Jürman**: Järgmised nime peale antud palwed on Asutawa armuandmise palwete tagasilükkamise kohta. Kogu palwete läbiwaatamise komisjoni poolt tähelepanemata jäetud (loeb):

Nikolai Kilgast'i, Jaan Weiper'i, Karl Läät'si, Jaan Kark'i, Johannes Kiik'i palwe wenna Karl Kiik'i eest, Kai Ewert'i palwe poja Johannes Ewert'i eest, Karl Jordan'i, Alma Adamson'i, Ida Rimbaum'i, Johannes Mihkelson'i, Karl Brenner'i, Sergei Tunnel'i, Jaan Schmidt'i, Karl Kiwiselg'i, Jaan Paulus'e, Juhan Tõnisson'i, Aleksander Matsow'i, Eduard Pettai palwe Anna Pettai eest, Aleksander Käsper'i, Jaak Wahküll'i, Maria Gründorf'i palwe mehe Jüri Gründorf'i eest, Johann Hannus'i, Liina Peiker'i, Gustaw Hansen'i, Maria Kruuswärg'i palwe tütre Emma Kallas'e eest, Jüri Forsman'i ja Priidik Niis'i palwe wangistusest wabastamise asjus, Juula Peewer'i, Hendrik Muru, Johan Jaht'i, Jaan Timma, Jaan Öunap'i, Peeter Adamson'i, Alma Loos'i palwe Johan Loos'i eest, Wanda Kaasik'i palwe.

Järgmised palwed on läbi waatamata jäetud: Johannes Karu, Aleksander Roost'i, Alice Jerwan'i, August Tiss'i, Johannes ja Anna Kukk'i, K. ja E. Bergheim'i palwe Jaan Sisask'i eest, Priidik Kesküla, Karl Mikalowitsch'i, Aleksander Wallner'i, Karl Urm'i, Alfred Udeberg'i ja Gustaw Kaunismaa palwed, Saare maakonna Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Uuemõisa organisatsiooni palwe Ed. Koel'i, Aleksander Mägi, Aleksander Ellam'i eest.

6. Seadus piirituse ja wiina müügi kohta — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Seadus piirituse ja wiina müügi kohta.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduse pealkiri vastu võetud.

I. 1) Piirituse ja wiina walmistamise ja müügi ainuõigus on Wabariigi Walitsusel.

2) Walmistatava piirituse hulk määratakse iga hooaja jaoks Wabariigi Walitsuse poolt kindlaks.

3) Muude, üle 1½% etüülalkoholi sisaldawate jookide (marja-, puuwiljaweinid, napsid, liköörid, õlu jne.) müügi otsustatakse walmistamise ja müügi jaoks on Wabariigi Walitsuse luba tarwilik.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduse lisa vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):

„II. Piiritust müüakse:

1) terwishoidlikkudeks otstarbeks:

a) arstidele, hambaarstidele, ämmaemandatele, haigemajadele, ambulatooriumidele ja apteekidele — terwishoiu peawalitsuse lubade põhjal;

b) loomade arstimiseks — loomaterwishoiu peawalitsuse lubade põhjal;

2) tehniliseks ja teaduslikuks otstarbeks, keemia, kosmeetika ja farmatsöotilistele laboratooriumidele, põletamiseks ja walgustuseks denatureeritud kujul — aktsiisi peawalitsuse lubade põhjal;

3) wäljamaale — rahaministeeriumi loaga;

4) isiklikuks tarwitamiseks järgmistel tingimistel:

a) iga meesterahwas, kes üle 20. a. wana, wõib nimelise luba peale ½ toopi puhastatud 95° piiritust ehk 1 toobi 40° wiina kuus saada;

b) load antakse wälja linna-, alewi-, ehk wallawalitsuste kaudu rahaministeeriumi korraldusel kindlaksmääratud maksu eest omawalitsuse asutuste kasuks;

c) linna- ja maakonnawalitsused wõiwad rahaministeeriumi nõusolekul I järgu restoraanides, seltside ja laewade einelaudades wiinamüümist kohaltarwitamiseks ilma kaartideta lubada.

Märkus. Raudtee einelaudadele ei anta wiinamüügi luba.

d) Wiinaga kauplemise aja ja korra määravad linnawolikogud ja maakonnakoogud kokkuleppel raha- ja siseministeeriumiga kindlaks, kusjuures linna-

alewi- ja wallawalitsusel õigus jääb tarwidust mööda müügiaega piirata;

e) piirituse- ja wiinamüük isiklikuks tarwitamiseks (p. 4. lit. a ja c) awatakse ainult seal, kus kohalik linna-, alewi- ehk wallawolikogu sellega nõus on.“

Ma juhin siinjuures tähelpanu selle peale, et II lugemisel wõeti punkt c wastu parandatud kujul, kus omawalitsustele õigus anti müügiaega piirata. Selle punkti alguses on aga öeldud, et müügiaeg määratakse kokkuleppel raha- ja siseministeeriumiga, lõpus aga, et on võimalik aega ilma kokkuleppeta piirata. Kui omawalitsuse asutustele antakse õigus müügiaega pärast kokkulepet piirata, siis ei maksa ju siin mingisugusest kokkuleppest rääkida. Üks kahest: kas jääb see piiramise õigus kokkuleppe alusele, ehk piiramine jääb linna-, alewi- ja wallawalitsuste otsustada ilma kokkuleppeta. Et siin miskisugust wastolu ei tuleks, sellepärast teen ettepaneku, et saaks wastu wõetud komisjoni redaktsioon, kus ainult kokkulepe seisab. See redaktsioon on siis niisugune, nagu II lugemisel komisjoni poolt ette pandi, nimelt: wiinaga kauplemise aja ja korra restoraanides ja einelaudades määravad linnawolikogud ja maakonnanõukogud kokkuleppel raha- ja siseministeeriumiga kindlaks.

M. Kurs-Olesk (sd.): Lugupeetud rahwaesitajad! Ma tunnen ennast kohustatud olema üht parandust, mis minewal korral Asutawa Kogu poolt mitte wastu ei wõetud, siin uuesti ette kanda ja palun teda wastu wõtta, see on nimelt § 2. punkt 4. a, kus nimelt öeldud on, et: „Iga meesterahwas, kes üle 20 a. wana, wõib nimelise luba peale $\frac{1}{2}$ toopi puhas- tatud 95° piiritust ehk 1 toobi 40° wiina kuus saada“. Mina teen ettepaneku sõna „meesterahwas“ asemel wõtta „kodanik“. Ma ei usu sugugi mitte, et meie Eesti naisterahwail iseäralik tarwidus oleks piirituse järele kui maitseaine järele, ja ma ei hakka siin mitte põhjendusi ette tooma sellele, mis akl. Nurk siin ette tõi, usun aga, et meie moodne demokraatlik riik sellele seisukohale peab asuma, et ta oma kodanikkude wahel mitte wahet ei tee sugu pärast eestkostmise mõttes. Kui meie arwame, nagu akl. härra Kuusner, et piiritus kihwt on, siis ei wõi seda mitte üksi meestele anda, waid et iga kodanik teda tarwitada wõiks ja meie ei pruugi oma seaduses seda mitte öelda, et meil

üks tõug kodanikke, kes eestkostmise all on. Ainult see wõiks olla, et meie tulewikus oleme sunnitud wahet tegema meesterahwa ja naisterahwa wahel seal, kus looduslikud tingimised seda nõuawad. Kus aga looduslikud tingimised seda mitte ei nõua, seal ei ole minu arust mitte sünnis Eesti demokraatlikul seadusandlikul kogul üht tõugu kodanikke eestkostmise alla panna. Ja kui see tekst niisugusel kujul wastu wõetaks, nagu ta siin on, siis ei saa seda mitte teisiti wõtta, kui et eestlased osa riigikodanikke mitte täisõiguslikuks ei pea ja sellepärast palun ma seda parandust wastu wõtta.

H. Kuusner (rhw.): Juba I lugemise ajal juhtisin ma tähelpanu selle peale ja awaldasin imestust, et see parandus mitte sisse ei ole tulnud ja just meie naiskodanikkude esitajate poolt; teisel lugemisel, kus ma mitte ei olnud — nagu ma ajalehest lugesin — on see ette pandud ja toetatud naissaadiku poolt. Kui sarnasele seisukohale asuda, et ainult, nii öelda, ühetaolsuse põhimõtte läbiwiimist nõuda, siis ei oleks iseenesestki mõista mingisugust takistust selle määruse läbiwiimiseks. Siiski juhin ma Asutawa Kogu liigete tähelpanu selle peale, et praegusel silmapilgul Asutawas Kogus ja ühes osas meie seltskonnas sarnane meeololu on walitsemas, et kui ka kas wõi 10 toopi kuumormiks määrata, siis sellele mingisuguseid tõkkeid ei taheta teha. Ka juhin ma tähelpanu selle peale, et kõigeraskemal ajal, mil alkohol oma mõju on awaldanud, on meie naissugu see olnud, kes seda kihwti tagajärge on katsunud ära hoida, just selle tõttu, et suurem osa meie naistest siinamaale — jah siinamaale — sest uuemal ajal on teistsugused nähtused, mis näitawad, et meie naissugu endisele elamiswiisile tahab ja püüab selga pöörda. Endisel ajal on meie naiskodanikud selleks kaasa mõjunud, et alkohol oma rüüstawat degeneereeriwat mõju ega tagajärgi meie laste, meie tulewate põlwede peale pole suutnud awaldada. Ja ma juhin just sellel alal teie tähelpanu selle peale, nagu teadusmees Bunge selle peale tähelpanu on juhtinud, et alkoholism wõi wiin just üks nendest põhjustest on, mis emasid takistab oma lapsi loomulikul teel toita, ja kui meie nüüd siin mingisuguse moodsa ühetaolsuse põhimõtte pärast selle kõrgendawa mõju, mis naisterahwail tulewa

soo edenemise mõttes on, kõrwale lük- kame, siis patustame igatahes rängalt just meie tulewase põlwe wastu. Meie tule- waste põlwele nimel hoiatan ma igata- hes, et sarnase printsiibi all sissewiida- wat põhimõtet mitte wastuwõetawaks ei peetaks, kuigi seal juures ühetaolsus ri- kutud saab, ja mina usun, et üks osa meie agressiiwsematest naiswõttelejatest muidki teid leiawad, et oma piiritusejäu rahuldada. (M. Kurs-Olesk, sd.: Häbi Teile!) Häbi wõib olla, aga sest häbist räägitakse näiteks Tartu asjus üsna awalikult. (M. Kurs-Olesk, sd.: Tooge ette!) Ma usun, et ma siinoliitajatest wististi kedagi puudutanud sellega ei ole, nii et ei oleks põhjust mulle wastu rääkida, aga ma arwan igatahes, et on neid olnud, kes siinamaale selle asja peale kui paha nähtuse peale on waada- nud, ja et seda nüüd weel kõikidele le- galiseeritakse, seda, ma arwan, tuleb ära hoida ja selles mõttes olen ma selle soowi wastu, mis proua Olesk'i poolt on ette pandud. Ma soowitaksin kahest pa- hest wäiksema walida ja arwan, et see opositsiooni nõue meie naiste laia- des hul- kades mitte omaie ei ole.

K. Ast (sd.): Mina oma poolt leian tarwilikuks toetada proua Kurs-Olesk'i poolt tehtud ettepanekut, mitte sellepär- rast, et ma sellés küsimuses mingit nais- õiguse küsimust näen, waid et mul arusaamine ja kindel waade on alkoholi müügi kohta üldse. Mina olen nende hulgas, kas mitte ei tunnista tshekisüs- teemi otstarbekohaseks ja sellepärast toetan iga niisugust ettepanekut, mis tshekisüsteemi kas waba müügile lähe- male toob, ehk kuidagi korraldada wõi laiendada tahab. Minu arwates ei lähe paljudele meie kodanikkudele wiina- tshekki mitte tarwis, teistele aga läheb ja sellepärast tuleb wõimaldada wiina- ostmist selleks, et nad oma tungi wiina järele mitte ei läheks salawiinapõletaja juurde rahuldama. Sellest seisukohast wälja minnes ei saa mina aru, miks ta- hetakse teha wahet täiskaswanud koda- nikkude wahel. Meie eelnõu räägib sel- lest, et täiskaswanud meesterahwale antakse õigus kuu jooksul teatud kwantum piiritust enesele muretseda. Ma ei saa mitte aru, miks see õigus siis nimelt täis- kaswanud meesterahwale antakse ja mitte kõigile täiskaswanud kodanikuile. Ma ei ütle mitte sellega, et Eesti naine joob ja et Eesti naisele wiina tingimata

tarwis on, kuid ma ainult oletan, et ta juua wõib ja ma oletan seda, et sellega, kui teie annate ühe tsheki kuus inimese kohta, et sellega weel ei ole kõrwaldatud salawiinapõletamine. Niisugune tsheki- andmine ei löö mitte jalgu alt ära sala- wiinapõletamisel. Ma kardan wäga, et niisugused nähtused wõiwad tulla, et meesterahwas tarwitab oma tsheki ära ja saadab oma naise salawiinapõletaja juurde järgmist poolt toopi omandama. Mina loeksin igatahes paremaks kui ta selle asemel, et tema oma naist, oma pe- rekonnaliiget salawiinapõletaja juurest wiina tooma saadab, saadaks ta tshekiga kroonu wiinamüügi asutusesse. Kuid sel- lega, kui tshekid naisterahwastele antakse, ei saa sugugi weel oletada, et ne- mad ei joo ja siis oleksime meie küll selle poolt, et naistele tshekkisid ei antaks, kui teaksime, et sellega nende wiinajoomine piiratud oleks, kuid seda kindlustust mul ei ole.

Akl. härra Kuusner, kes siit selle ka- suks wälja astub, et toetada naisele tshekkide mitteandmist, seletas siitsa- mast, et naisterahwad nii-kui-nii juba joowad. Ma tahaksin, et see tema poolt taktiwastane ülesastumine oli põhjenda- tud sellega, et tema nende demonst- ratsioonide peale põhjendas, mis on ilmunud Tartus „Postimehes“. Kui siis Asutawa Kogu liige Kuusner tarwilikuks pidas kohwikõnetaolisi jutte rääkida, see on tema asi ja ma ainult konstateerin...

Juhataja A. Rei (helistab): Ma palun Asutawa Kogu liiget teise Asutawa Kogu liikme kõnet mitte kohwikõneks nimetada.

K. Ast (sd.): Ma ei nimetanud mitte akl. Kuusner'i kõnet kohwikõneks, waid ma ütlesin, et akl. Kuusner neid edasi andis. (Naer üle saali.) Ja kui see nüüd niimoodi oleks, et naisterahwad siis mitte ei jooks, niisugusel korral mina oleksin ka selle poolt, et neile siis tshek- kisid mitte ei antaks, kuid ma ei näe tõe- pooldest selles joomise takistust, sest kes nüüd joowad, need oskawad ka pärast endale wiina muretseda ja sellepärast ei taba see määrus oma otstarbet ja just sellest seisukohast, et ta otstarbekohatu on, waidlengi ma tema wastu ja toetan proua Kurs-Olesk'i parandust.

M. Kurs-Olesk (sd.): Mul ei ole mitte palju juurde lisada neile, kes

minu ettepanekut toetanud on, kuid ma olen siiski sunnitud sõna võtma, sest kui siin rahwaesitaja Kuusner õige inetut tooni tarwitas...

Juhataja A. Rei (helistab): Palun akl. mõtteawalduste kohta mitte tarwitada mitteparlamentlikku kõnewiisi.

M. Kurs-Olesk (sd.): Kui meie seda tshekkideandmist kaitseme, siis ei ole jutt mitte sellest, et meie wiina juua tahaksime, et meie wiina pärast wõitleme. Teie ei ole meile üksi poliitilisi õigusi andnud, waid meie oleme neid ise rewolutsiooni läbi aidanud kätte wõidelda. Palju läks jõudu meil selleks, et õigust saada walimiskasti juurde astuda. Mul oli alles täna jutt ühe naissaadikuga, kus meie selle üle kurtsime, et meil peale nende poliitiliste õiguste mitte mingisuguseid õigusi ei ole, meie ei ole tegelikult mitte täisõiguslikud, ja see on asjata toonitamine, kui teie ütlete, mis teil puudub, teil on õigused käes; kuid see ei ole mitte nii. Waadake meie perekonnaõigusi ja siis näete, meie ei saa tegelikus elus ühtegi sammu astuda, et meie meestest ära ei ripuks ja selles asjas tuleb veel palju tööd teha, enne kui meie täisõiguslikuks saame. Praegu on üks wäikene juhus selleks, et seda teile näidata, mis teie iga sammu peal teete. Teie, mehed, tahate meile ette kirjutada, tahate meid alaealisteks teha, meid mitte otsustada lasta, kas meie juua tahame wõi mitte, meie oleme tulewase soo kaswatajad ja ei tõrgu mitte seda suurt ja püha kohust kandmast. Teie, mehed, olete alati joonud, ja on palju nähtusi, kus teie purjus tulete oma naise juurde ja teie teate ju, et laps ei ole ema oma üksi, waid temal on ka isa, ja kui isa purjutab ja iseenast, wabandage, tõpraks joob, sealjuures aga ema kaine ja karske on, siis kannatab laps neid tagajärgi niisama. Siin on täiesti printsiibiga tegemist, kui teie täna ühe seaduse juures üheõiguslust tunnistate, teise juures aga mitte, siis ei ole mingisugust garantiid, et teie neid seadusi, mis tähtsad on ja mis meil üheõiguslust sisaldawad, et teie neid läbi lasete. Mina toetan igapidi ette pandud parandust.

L. Olesk (töer.): Karsklastega, nagu seda lugupeetud rahwaesitaja Kuusner on, on raske waielda. Rahwaesitaja Kuusner on usumees ja ta raiub oma

usku edasi, ja kuigi siin põhjendusi ette tuuakse, see jätab teda täiesti külmaks. Ma ei tahtnud sellest palju rääkida, kas naine joob wõi mitte ei joo, waid ma räägiksin hoopis teisest asjast. Ma ei usu seda, et Eesti naised nii suured joodikud on, waid usun hoopis ümberpöörduvalt, et nad hoopis wähem joowad, kui suurem osa karsklastest, aga sellega ei ole kõik veel selgeks tehtud. Mina arwan seda, et see naine, kes juua tahab, saab oma mehe käest ka piiritust ja sellega, et teie naisele piiritust müüa ei taha, ei keela teda mitte joomast, nii et see küsimus sellega otsustatud on. Kui aga naisel piiritust tarwis on, siis on see arusaadaw, et tal seda mõneks teiseks otstarbeks tarwis läheb. Seda poolt toopi piiritust wõib üks haritud ja kultuurinimene kosmeetika peale kuus ära tarwitada.

H. Kuusner (rhw.): Meil on selle ühetaolsuse mõtte läbiwiimise jaoks õige koht ja aeg üles leitud. Siin tahetakse seda läbi wiia, seda põhimõtet ühetaolsuse ja sugude wahe ärakaotamist piirituse seaduse juures. (Üldine näer.) Siin leitakse see koht olewat, kus seda põhimõtet katsutakse läbi wiia ja läbi raiuda. Igatahes õigusemõistes see küsimus, mis piiritusega ühenduses on, sünnitab ka alati wäga lõbusat meeoleolu, kuid kui siin rahwaesitaja Olesk räägib mingisugusest usust ja usumehest, siis ei ole ma mitte sellesarnaseid tõendusid toonud, ma olen just oma mõtteid põhjendanud teaduse poolt selgitatud tagajärgede peale, emade wõimalust lapsi ise toita, ja et see halwatud saab alkoholi tarwitamise läbi, et see just nendes maades, kus alkoholi tarwitatakse rohkem, alaliselt suuremaks läheb, et see tulewate põlwe kaswatamisel määratu tähtsusega on. Mina olen seda rääkinud, mis meile meditsiin kätte õpetab. Härra Ast põhjendas teise asja peale; ta rääkis tshekisüsteemi wastu. See on täiesti õige seisupaik, sest tshekisüsteem ei anna midagi, ja ei kaota ka mitte salawiinapõletamist. Kui siin räägiti mingisuguste kohwijuttude edasikandmisest peale selle, mis lehtedes ilmunud on, siis peaksid need küll pimedad olema, kui need julgeksid tõendama tulla, et siin kohwijuttudega tegemist on. Mina isiklikult olen meie awalikus elus niisuguseid nähtusi tähele pannud, kus seda üheõiguslikkuse põhimõtet on wäga kaugele-

ulatawalt läbi wiidud, ja olen igatahes walmis oma kõnede eest wastutama. Meil on see nähtus alles weel wäikse kuju omandanud, aga sellepärast ei tarwitse teda maha salata ja hüüda, et see häbi on, kui seda tõendatakse. See on olemas, ja hea on, kui meie naisõiguslased nende nähtuste wastu katsuwad wõidelda. Kui härra Olesk kosmeetika mõttes seda läbi wiia tahtis, siis on paragrahwis juba ette nähtud, et kosmeetilisteks otstarbeteks antakse, siin on aga joomise mõttes wõi isiklikuks tarwitamiseks. Mina leian tingimata ja olen härra Ast'iga ühes nõus, et see tshekisüsteem mingisuguseid tagajärgi ei anna. Kui meie rahwatõu alalhoidmise mõttes wiinajoomisest räägime ja kui siin proua Olesk tõendus ette tõi, et noorpõlw selle all kannatab, siis on igatahes naisugu oma terwendawat mõju awaldanud ja see on jällegi teaduslikult selgeks tehtud. Kui wiinajoomine mitte paraliseeritud ei saa, siis oleksid degeneratsiooni tagajärjed weel suuremad. Et sarnast degeneratsiooni võimalust ära hoida, selles mõttes waidlen ma selle wastu, et naistele piiritust anda. Emade kinnitamise seaduses tahetakse niisugust seisukohta wõtta, et see osa meie rahwast, mis weel terve on, mis meie noort põlwe kannab, mitte ära mürgitatud ei saa.

W. Ernits (sd.): Imelikke asju kuu-
leb siin kõnetoolilt: pühast kohustest oma laste wastu jne. Kõneldakse üheõiguslusest, karskusehullustusest, monopooliusust. Tahan mõned uuemad faktid emade joomise kohta tuua, mis mul praegu käepärast, kuidas emade joomine laste peale mõjub; teie ei taha seda wastu wõtta, sest teie usk ei luba mõelda. (Naer.) Siin on 21 joowa ema laste surewuse arw. 21 joowa ema lastest on 50% surnud, ja 28 karske ema lastest on 23% surnud. (W a h e l h ü ü e: M i s s u g u s e s e a s ?) Seletus on selle kohta pikemalt, see on Inglis keeles, ma wõin teile tõlkida. (A. Tellman, tõer. Lu-
g e g e I n g l i s k e e l e s, m e i e s a a m e a r u.) Hea küll, kui aru saate, ma loeksin tõesti ette, kuid ma ei taha teie aega wiita. Laste surewus tõuseb, kui emad rohkem alkoholiseeritud saawad. Alkoholitarwitawate emade lastest, see on 80 lapsest on surnud 33, 7%, järgmisest 80 lapsest on 50% surnud. (M. Martna, sd.: Nad surewad harilikult kõik.) Joodikute lapsed arenewad roh-

kem pikkamisi, kui karsklaste lapsed. Hambad tulewad joodikute lastel hariikult hiljemalt. Ma tähendan edasi, mis siin mõeldakse karsklase all: karsklaseks arwatakse seda, kes mitte sugugi alkoholi ei tarwita, wõi kes peale selle mitte alkoholi tarwitanud ei ole, kui ta abiellu on astunud. Parajuslase all mõeldakse seda, kes ei tarwita alkoholi rohkem, kui 1 klaas 4% õhut, kes üle selle tarwitab, see on joodik. Need oleksid need asjad, mis seda asja arwustiku seisukohast selgitawad.

J. Lattik (krst.): Mina leian, et see wäga ilus on, kui naised oma õigusi kaitsewad ja kui ka Eesti naised oma õigusi kaitsewad, kuid ma leian, et oma õigusi kaitsta poole toobi juures mitte sünnis koht ei ole. (W a h e l h ü ü e: S i i n e i o l e g i ½ t o o p i.) Selles paragrahwis ei näe ma põrmugi naiste õiguste kitsendamist, waid näen suurt eesõigust, mida tahetakse anda. Meie naistel on ka teisi eesõigusi olemas, kui nad ütlewad, et nad kunagi meiega üheõiguslikuks ei saa. (W a h e l h ü ü e: S a a m e, s a a m e.) Näiteks, meie ei wõta neid mitte sõjawäkke ja anname neile midagi kerge-
mat teenistust. See on suur eesõigus meestega wõrreldes. Niisama on ka suur eesõigus, kui meie neid niisugusest wiinratsioonist ilma jätame. Meie kaitseme sellega tingimata oma naise ja ilutunnet, kui meie naistel ja 20 a. tütarlastel ei ole tarwis tshekisabas seista. Ma näen selles eesõigust, et naistel ei ole tarwis sinna seisma minna. Austatud naiseesõiguste eest wõitlejad, see terve seadus on siin piiratud kujul wälja antud, kui meie ehk kord nii kaugele edeneme, et tshekisüsteem ära kaob ja kõik kõrtsid igalpool woolawad, siis selle arwatawa mitte-eesõigusega sel piiratud kujul wõiksite niikaua leppida ja ainult sellega, et see punkt siia sisse jääks. See oleks minu arwates suur eesõigus meie õrnemale soole, kui neil ei oleks tshekkide järele waja oodata. Mina arwan, et kõik naisõiguslased minuga nõus on ja selle poolt hääletawad, et naistele wiinaostuõigust mitte anda.

M. Kurs-Olesk (sd.): Need arwud, mis siin ette toodi, ei ole minule mitte wõõrad. Ma olen karsklane ja olen kõige selle propaganda materjaaliga tut-
taw. Ma ei mõtle mitte oma õigust kaitsta, ma olen kindel selles, aga mis

mind haawab, on see, et rõhutatakse, nagu peaks tulewase soo pärast naisele wiinajoomist keelama. Olen täitsa ühel arwamisel seltsimees Ernits'iga, et joomine üldse väga halvasti mõjub. Ma olen küllalt tuttaw sellekohase kirjandusega ja sellega, et joomine väga halvasti mõjub meie kaswawa noorsoo peale ja sündimiste juures. Aga on palju halbtusi, mis niisama kahjulikult mõjuwad ja samal põhjusel ei peaks wiinajoomise õigust ka meestele antama. Teie teate, et purjus peaga minnakse ka mujale. Need samad mehed toowad külgehakkawaid haigusi koju perekonda, mille järeltusel ema ja lapsed haigeaks jääwad. Mina, kui naisõiguslane, olen nende probleemidega tegemist teinud. Kuid siin seisab küsimus selles, miks meie seda seadust wälja anname. Meie rõhutasime seda, et meie, naised keeluseaduse poolehoidjad juba loomusunniliselt peaksime olema, kuid selle seadusega tahame meie ülekätelainud puskariwalmistamise wastu wõidelda. (W. Ernits, sd.: Kas saate eesmärgi kätte, see on usk.) Kui see usk läbi põleb, olen ma esimene, kes keeluseaduse poolt hääletab. Kui Teie, akl. Ernits, tulewases parlamendis, siis kui see seadus läbi kukub, keeluseaduse uuesti üles wõtate, siis arwan, et Teie ja kõik Teie mõtteosalised ja ka mina kõik katsume teha, et keeluseadust läbi wiia. Nüüd aga katsume kõigile täiskaswanutele kodanikkudele seda piiratud wiinawabadust anda, et suurenewat puskarihädaohtu kaotada. Sest, mis õpetaja Lattik rääkis õrnema soo kohta, ei wõi juttugi olla seal, kus naised peawad joowa mehe kõrwal olema. Nende meeste seas ei ole seda õrnemat sugu olemas, waid nad jätawad naised kõige suuremasse willetsusse. Kui tarwis on mõnel mammonaorjal oma laste arwu piirata, et siis seda rohkem luksuses wõiks elada, sellel ei ole küsimus sugugi selles, kas tal lapsi tarwis, wõi kas naisterahwas on õrnem sugu. On terve komplekt küsimusi, neid ei saa sarnaste wäidetega otsustada, nagu seda härra Lattik ja seltsimees Ernits teewad.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on lõpukokkuwõtteks aruandjal.

Aruandja **K. Wirma**: Rahwaesitaja Kuusner heitis komisjonis ette selle seaduse I lugemisel, et komisjon ei ole mitte arwesse wõtnud neid läbirääkimisi,

mis selle seaduse eel käisid selles mõttes, et meie ei peaks mitte asuma tsheki-süsteemi peale. Sel puhul seletasin ma, et rahaasjanduse komisjon seda läbi kaalus ja tehnilistel põhjustel ei leidnud wõimalust sellele seisukohale jääda. Rahwaesitaja Ploompuu soovitas teisel lugemisel, et meie peaksime piirituswabrikute torud maha lõhkuma. Kui meie oleksime asunud nüüd selle ilma tsheki-süsteemi juurde, siis ei peaks meie wabrikuid lõhkuma hakkama, waid juurde ehitama. Seda tehnilist seisukohta arwesse wõttes otsustati, et ei saa Göteborgi süsteemi juurde jääda. Samadel põhjustel otsustati ka ainult meesterahwastele wiina anda.

Juhataja **A. Rei**: Esitatud on ettepanek rahwaesitaja Kurs-Olesk'i poolt. Panen ta hääletamisele. (Hääletatakse.) Rahwaesitaja Kurs-Olesk'i ettepanek on 36 häälega 33 wastu tagasi lükatud. Teine parandus on komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Komisjoni ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Ma panen II osa ühes komisjoni parandusega punkte all hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on II osa wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega osad III—VI.

III. 1) Piirituse hind määratakse kindlaks rahaministeeriumi poolt;

a) terwishoidlikuks otstarbeks, kosmeetika ja farmatsöitilistele laboratooriumidele — kokkuleppel sise- ja põllutöministeeriumiga;

b) tehniliseks otstarbeks — kokkuleppel kaubandus- ja tööstusministeeriumiga;

c) isiklikuks tarwitamiseks — rahaministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt;

2) pudelite ja kastide hinnad, kui ka komisjoni tasu müügi eest määrab rahaministeerium.

IV. Eri patendimaksu wõetakse riigi kasuks restoraanidelt ja einelaudadelt, kellele wiinamüük lubatud, aastas

Tallinna linnas ja laewadel	— 5000 mrk.
Tartus	— 4000 „
Narwas	— 4000 „
mujal	— 3000 „

V. 1) Kontroll terwishoidlikuks otsarbeks wäljaantud piirituse tarwitamise üle kuulub ametkonna alla, kes load ostmiseks wälja andnud; peale selle on aktiisiwalitsusel õigus seda kontroleerida.

2) Kontroll tehniliseks otstarbeks wäljaantawa piirituse tarwitamise, kui ka isiklikuks tarwitamiseks määratud piiritusemüügi korralduse üle kuulub aktiisiwalitsuse alla.

VI. Rahaministeeriumi wolitatakse käesolewa seaduse maksmapanemiseks tarwilikke määrusi ja juhtnööre wälja andma.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):

VII. „Piirituseladude sisseseadmiseks ja ülewälpidamiseks määratakse rahaministeeriumile aktiisi peawalitsuse alal 1920. aastaks wiis miljonit marka krediiti“.

Teisel lugemisel otsustati § 7-dat iseseiswa määrusena wälja anda, nii et see siis iseseiswa määrusena oma sisule wastawa pealkirjaga hääletamisele tuleks. Pealkiri oleks järgmine: „Määrus rahaministeeriumile 5.000.000 marga krediidi määramiseks piirituseladude sisseseadmiseks ja ülewälpidamiseks“. Wõib olla ehk seda pealkirja wõi ka määrust ennast muuta tahetakse, nii et see määrus alles pärast lõpulikult ära otsustada tuleks. Nüüd teen ma aga ettepaneku, et käesolewale seadusele piirituse ja wiinamüügi kohta edasilükkamatuse iseloom antakse.

H. Kuusner (rhw.): Kommisjoni aruandja härra Wirma ettepaneku wastu pean ma kategooriliselt waidlema. Siin tahetakse läbi wiia seadust ja temale edasilükkamatuse iseloom anda. Ma ei saa aru, missugune rutt siis sellega lahti on. On ju Asutawal Kogul wäga hästi teada, et see rahwa tahtmine on, et see küsimus ei saaks mitte üksi seadusandlikukojapoolt ära otsustatud, waid rahwahääletamisele pandud. Nüüd tahetakse, selle peale waatamata, et Asutawa Kogu juhatusel nõudmine juba sisse on antud, et keeluseadus siin päewakorrade tuleb, lõpule minna ja käesolewale seadusele edasilükkamatuse iseloom anda. Ma leian, et niisugune pealesundimine, niisugune kiire läbiwiimine, ilma et rahwa soowi ja tahtmist tahetakse ära kuulata, lubamatu on. Sellepärast waidlen ma komisjoni aruandja ettepaneku wastu.

Juhataja **A. Rei**: Enne kui selle seaduse edasilükkamatuse iseloomu kohta waidlusi algada ja otsust teha, loen ma tarwilikuks seda seaduseelnõu kodukorra nõudmise järele terwelt hääletamisele panna III lugemisel, sest enne seda kui terve seadus lõpulikult wastu wõetud ei ole, ei ole otstarbekohane tema edasilükkamatuse iseloomu üle waidlusi teha. Kuna II lugemisel otsustati 7. osa iseseiswa määrusena wälja anda, seisab sellepärast käesolew seaduseelnõu kuuest osast koos. Panen kodukorra põhjal wastuwõetud seaduse terwena hääletamisele. (Hääletatakse.) (Wahelhüüe: Hääled ära lugeda!) Poolt on 62 häält, wastu — 24, erapooletuid 2, sellega on seaduseelnõu wastu wõetud.

Aruandja poolt on tehtud ettepanek, sellele seadusele edasilükkamatuse iseloom anda.

W. Ernits (sd.): Ma toetan oma poolt rahwaesitaja Kuusner'i ettepanekut, sellele seadusele edasilükkamatuse iseloomu mitte anda, sellepärast et tarwilik arw hääli rahwahääletamisele paneku läbiwiimiseks käes on. Tagasitulnud 138 nimelehel on 3968 häält. Kui seal puudulikud hääled juurde arwata, on hääli 4509, kuna 800 lehte weel tagasi tulemata on. Häälte arw oleks mitme wõrra suurem olnud, kui häälteandmine mitte raskustega ühenduses poleks olnud. Maal anti teada, et igalühel waja on wallamajasse minna oma nime üles kirjutama, mis teatawaid raskusi sünnitas. Nõudsiime nime õigekstunnistamist, kuna seadus ainult hääleõiguse õigekstunnistamist nõuab. Kui hääletamist rahwale kergemal teel oleks toimetatud, oleks häälte arw palju suurem olnud. Mis puutub sellesse, et ainult puskarikeetjad lehtedele on alla kirjutanud, siis toon ma teile hoopis wastupidised tõendused ette, sest allakirjutajate hulgas on 17 üliõpilast, 31 ülikooli õppejõudu, üle 200 õpetaja, 2 arsti, kunstnikke, koolinõunikke, linna-päid jne. On need kõik teie arust puskarikeetjad? Siis tõendatakse weel, et politsei pannud tähele, et seal, kust kõige rohkem allkirju tuleb, ka kõige rohkem koduaetud wiina walmistatakse, siis olen ka seda järele waadanud ja leidnud, et asi sugugi nii ei ole. Mäetaguse wallast pole ühtegi allkirja tulnud ja ometi on see kõige kuulsam puskarikeet-

jate nurk. Taeblast on 125 allkirja tulnud ja nüüd arwatakse muidugi, et seal on puskarikeetjate kodu, aga inimesed, kes seda nurka tunnewad, tõendawad, et asi hoopis wastupidi on. Nii on see hoopis wale, kui tõendama tullakse, et ainult puskarikeetjad keeluseaduse poolt on.

K. Ast (sd.): Palun seletada, kas see päewakorra-punkt on sarnane, mille juures kodukorra järele 2 poolt ja 2 wastu saawad kõneleda.

Juhataja A. Rei: Ei ole. See on põhimõttelik otsustamine.

K. Ast (sd.): Kui ma ei eksi, siis hakkab meie ajutise walitsemise korra järele see seadus tegelikult maksma ka siis, kui tema kohta ei ole otsus tehtud, et tal edasilükkamatuse iseloom on. Seadus iseenesest ei ole ju mitte suspendeeritud. (**A. A n d e r k o p p**, tõer.: **J a h o n.**) Kui nii, siis ma ütlen enda sõnast ära.

Juhataja A. Rei: Sõna on akl. Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Ma arwan, et siin on arusaamatusega tegemist. Rhs. Kuusner ja rhs. Ernits räägiwad, et see seadus tulewat rahwahääletamisele. See seadus siin on üks seadus ja see teine, millest rahwaesitajad Kuusner ja Ernits räägiwad, on jälle hoopis teine seadus. Selle seaduse tarwis ei ole olnud hääletekorjamist rahwahääletamisele panemiseks. Teiseks saan ma aru, et kui läinud korral sai käsitatud lühidalt rahwahääletamise küsimust, siis selgus, et ajutise walitsemise korra § 13. järele on jutt neist seadustest, mis Asutawa Kogu poolt on wastu wõetud ja et nende seaduste rahwahääletamisele panemiseks on tarwis 25.000 kodaniku häält ehk $\frac{1}{3}$ Asutawa Kogu liigete hääli. Mina arwan, et kui üks seadus wastu wõetud on olgu Asutawas Kogus wõi rahwahääletamise teel, pärastpoole aga wastu wõetakse teine seadus, mis esimesele seadusele kuidagi wastu käib wõi seda muudab, siis kaotab järelikult esimene seadus oma makswuse. Kui näiteks, läinud kewadel wõeti wastu palganormid ja tänawu jälle kõrgendati neid, siis kaotas see teine määrus esimesed palganormid ära. Nõnda siis, kui nüüd see piirituse seadus siin wastu wõetakse ja olgugi et tunnistatakse, et temal on edasilükkamatuse iseloom, siis minu meelest ei eita see

keeluseaduse rahwahääletamisele panemist. Siin peaks ometi aru saama, et siin on kaks ise asja: käesolew seadus ja rahwahääletamise kaudu maksma panna tahetaw keeluseadus. Käesolew seadus on Asutawa Kogu poolt wastu wõetud ja seda wõib rahwahääletamisele wõtta ajutise walitsemise korra § 13. ettenähtud korras. Mina arwan, et kui praegu peaks tehtama otsus, et sel seadusel on edasilükkamatuse iseloom, siis see ei tee keeluseadusele mingisugust takistust.

H. Kuusner (rhw.): Need seletused, mis rahwaesitaja Wirma ette tõi, on täiesti arusaadawad ja keegi seda seisukorda ei eita. Niipalju meie põhiseadust tunneme, et teame missugune seaduste käik on. Siin on küsimus hoopis teises mõttes ette pandud ja seisab selles, et mis mõttes antakse seadusele edasilükkamatuse iseloomu tunnistus. On niisugune liik seadusi olemas, mille juures tahetakse ära hoida, et nad rahwahääletamisele ei lähe, näiteks maksuseadus. Kui siin nüüd öeldakse üks seadus on nii ja teine hoopis teise komisjoni välja töötatud ja käib esimesele wastu, noh, mis jaoks on siis tarwis enne, kui rahwas on oma otsuse selle küsimuse kohta andnud, esimest seadust rutulises korras maksma panna, kui teada on, et teine seadus tuleb rahwahääletamisele, mis esimese seaduse annulleerib. Siin tahetakse selle seaduse juures käiku tarwitada, mis ainult teatawa liigi seadustele omane on, nimelt niisugustele, mille juures tahetakse ära hoida, et nad rahwahääletamisele ei lähe. Keeluseadus on teada, et ta läheb rahwahääletamisele ja nüüd tahetakse siin paar kuud ära tarwitada ja monopool enne maksma panna, kui hääletamine toime on pandud ja rahwas oma otsust ei ole saanud anda. Edasilükkamatuse iseloomu tunnistamine seaduste juures, millega tarwis rutata ei ole, on täiesti ebakohane. Selle seaduse juures mingisugust ruttamist tarwis ei ole, kuid on tingimata soowitaw äraootaw seisukoht, sest kui teada on, et küsimus tuleb hääletamisele, siis ei ole tarwis forsseerida, ei ole tarwis otsuseid teha, mis paari kuu pärast wõiwad ümber otsustatud saada. Selles mõttes waidlen mina täiesti edasilükkamatuse iseloomu tunnistamise wastu, ja siin on aruandjal ilmaaegne seletada, nagu läheks see seadus oma iserada.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja lõpu sõna ei tarwita. Panen aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on 61 häälega 23 vastuolemisel vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma**: Panen ette seadus ilma redaktsiooni komisjoni kätte andmata vastu wõtta. (Saalis tormiline naer. Juhataja kõlistab.)

W. Ernits (sd.) kohalt: Teen täendawa ettepaneku see seadus maksuma panna ilma „Riigi Teatajas“ awaldamata. (Naer.)

Juhataja **A. Rei**: Rhs. Ernits'i ettepanek ei wõi hääletamisele tulla, sest et see makswate seaduste vastu käib. Komisjoni aruandja poolt on ettepanek tehtud, see seadus ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on 44 häälega — 32 hääle vastu vastu wõetud.

7. Määrus rahaministeeriumile 5 miljoni krediidi awamise kohta piirituseladude sisseseadmiseks ja ülewalpidamiseks — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma**: II lugemisel otsustati, et iseseiswa seadusena saaks vastu wõetud eelmise seaduse § 7. Sel puhul oleks selle seaduse pealkiri järgmine: „Määrus rahaministeeriumile wiie miljoni (5.000.000) margalise krediidi awamise kohta piirituseladude sisseseadmiseks ja ülewalpidamiseks“.

H. Kuusner (rhw.): Kodukorra § 29. põhjal peawad kõik seaduseelnõud Asutawale Kogule ja Wabariigi Walitsusele 24 tundi enne kätte antud olema. Käesolewa määruse juures ei ole seda mitte silmas peetud. Mina vähemalt ei ole sarnast eelnõu mitte näinud. (Wahelhüüe: Ta on Teil walmistritult käes!) Kui see walmistritult kätte on antud, on teine asi, mina teda sel kujul näinud ei ole, vähemalt ei ole sellel mingisugust pealkirja, waid seal on § 7. Kuna esimene seadus läbi on läinud tahetakse kontrabandina ka seda seaduseelnõu tagant järele läbi wiia. See on meie kodukorra rikkumine, ja ma teen ettepaneku seda päwakorrast ära

wõtta. Pealegi ei seisa ta üldse päwakorras.

Aruandja **K. Wirma**: Wormilistel põhjustel wõib härra Kuusner'il õigus olla, aga ta seletas ju ise, et ta ei olnud eelmise seaduse II lugemisel. Kui tema seal oleks olnud, mäletaks ta seda, mis Asutaw Kogu selle paragrahwiga II lugemisel tegi. See, millest meie räägime, ei ole kodukorra rikkumine, see on Asutawa Kogu enese otsus. Kas Asutawal Kogul on õigus korraldust teha wõi mitte, seda peab ta ise otsustama, aga ma arwan, et ta wõib niisuguse otsuse teha. Siin ei ole selle pealkirjaga midagi uut öeldud, see on puht redaktsiooniline ja see oli Asutawa Kogu otsus.

H. Kuusner (rhw.): Asutaw Kogu wõib teatawaid otsuseid teha, mis juhuslikku laadi kannawad ja seal ei ole mitte tarwis 24-tunnist tähtaega. Kui aga arutamisele tuleb seaduseelnõu, peaks see tingimata wormiliselt kätte antud saama, peab katsutama enne koosolekut 24 tundi Asutawa Kogu liigetele tutwustamiseks eelnõu kätte toimetada, nii sisuga, kui ka pealkirjaga. See on tingimata tarwilik ja kui sellest kinni ei peeta, siis on see kodukorra rikkumine.

A. Anderkopp (töer.): Minu arusaamise järele on siin waidlus ilmaaegne, eelnõu ei ole mitte rahwaesitajatele kätte antud. Tema anti ühes wiinamüügi seadusega kätte. Ta ei olnud küll eraldi paberil, waid eelmise seadusega ühe lehe peal. Ei ole aga ette nähtud, et seadused peawad ise paberil olema. Teiseks on ta vastu wõetud ilma paranduseta II lugemisel, kui teatud eelnõu. Ma ei näe selles tagasilükkamise põhjust, et ta mitte eraldi paberitel ei ole laiali laotatud. Et ta vastu tuleb wõtta, on päris selge ja selles pole mingisugust arusaamatust.

Juhataja **A. Rei**: Asutawa Kogu juhatus konstateerib, et Asutawa Kogu juhatus mõistete järele käesolewa § 7. wastuwõtmine iseseiswa seaduseelnõuna mitte § 29. vastu ei käi ja sellepärast tuleb komisjoni aruandja poolt tehtud pealkiri hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):

Piirituseladude sisseseadmiseks ja ülewalpidamiseks määratakse rahaministee-

riumile aktsiisi peawalitsuse alal 1920. aastaks wiis miljonit marka krediiti.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on eelnõu wastu wõetud. Kuna määrus ühest paragrahwist koos seisab, ei tule ta teist korda hääletamisele.

Aruandja K. Wirma: Teen ettepaneku ka sellele määrusele anda edasilükkamatuse iseloom.

Juhataja A. Rei: Komisjoni aruandja poolt on tehtud ettepanek ka sellele määrusele anda edasilükkamatuse iseloom. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma: Panen ette see määrus wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni kätte andmata.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

8. Seadus wallaametnikkude kohta — I lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **J. Jans:** Teen omawalitsuse komisjoni nimel ettepaneku see Asutawa Kogu liigetele kätteantud ajutine seadus wallaametnikkude töö- ja palgaolude normeerimise kohta rutuliseks tunnistada ja I lugemisele üle minna. Põhjendan seda ettepanekut järgmiselt. Omawalitsuse komisjonis ei puudunud selle seaduse arutamise juures opositsioon. Näidati peaausjalikult kahe asjaolu peale, et see seaduseelnõu ettepanek ei ole õigustatud. Wallaametnikkude seisukord olla küllalt rahuloldaw niihästi palga, kui ka tööolude poolest, et wallasekretääridele ollakse küllalt wastutulelikud ja mis weel nende olukorra paranduse poolest olemas pole, see tulla iseenesest aja jooksul. Teine ettekäane oli, et selle seadusega omawalitsuse iseseiswust wõi autonoomiat kitsendatakse. Kuid selle eelnõu arutamisel toodi materjaale ette niihästi maakonnawalitsuste kui ka siseministeeriumi poolt. Tehti selgeks, et meie wallaametnikkude, eesotsas sekretääride seisukord ikkagi väga raske on, ja et Saaremaal majanduslikkude olude pärast lahtipuhkenud streik väga laialise ulatuse wõib wõtta.

Teise ettekäande wastu näidati, et ka juba wanal tsaariajal oli juhtumisi, kus wallaametnikkude palgad normeeritud olid, et walitsus sunnitud oli näiteks wallakooliõpetajate palgaalammäära kindlaks määrama. Järelikult ei paku see seadus midagi uut, waid on wälja kutsutud ainult asjaolude tõttu. Ja kui see seadus omawalitsuse komisjoni ettepaneku puhul hääletamisele pandi, siis ei leidunud ühtegi, kes wastu oleks hääletanud. Niisama toetasid seda ka kohtu-, töö-hoolekande- ja siseministeeriumi esitajad. Ma arwan, et selle seaduse rutulise wajadus küllalt õigustatud on.

Juhataja A. Rei: Aruandja poolt on ettepanek tehtud selle seaduse I lugemisele asuda. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jans: Teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. Sisu on rahwaesitajatele tuttaw, nii et mul tema kohta enam palju öelda ei ole; ainult ühe asja peale tahan ma tähelpanu juhtida, mida ma antud seletuses ei puudutanud, nimelt et 3. punktis on ette nähtud wallasekretääri ametoskuse kontroleerimine. Seda arwati tarwilikuks sellepärast, et kui wallasekretääril palgaalammäär kindlaks määratakse, siis ka wallawalitsuse tööolud peawad teatawal wiisil korraldatud olema, et nad oma tööoskuse tõttu meie walla omawalitsuse tööd tarwilikul wiisil teha wõiwad. Praegu on asi nii, et 17-dast aastast saadik ei ole ühtegi kontrolli wallasekretääride ametoskuse kohta olnud ja on neist mitmed ametis, kes oma ülesannet tarwilikul wiisil täita ei suuda ja sellepärast on omawalitsuse asjaajamine õige langenud, ta on juba täiesti riiklikuks hädaohuks muutunud. Wallasekretääri ametoskuse kontroleerimise wastu ei waidle ka organiseeritud wallasekretäärid mitte, sest see on hädaliselt tarwilik, et walla omawalitsuse tööd tarwilikule kõrgusele tõsta ja sealt inimesi kõrwaldada, kes sinna mitte kohased ei ole.

O. Strandman (töer.): Austatud Asutawa Kogu liikmed! Ma arwan, et see omawalitsuse komisjoni poolt ette pandud seaduseelnõu mitte wastuwõetaw ei ole. Meie oleme küll normeeritud tööliste ja muudele ametnikkudele

palgad, kuid et niisugust seaduseelnõu wastu wõtta, selleks peawad meil eeltingimused olema. Kui meie maakonnawalitsused wõiwad wallasekretääridele palku suurendada, siis peab ka allikas olema, kust seda wõtta ja selles seaduses selle kohta sõnagi öeldud ei ole. Enne kui Asutaw Kogu seaduse wälja annab, peaks ka kindel põhi selleks olema, et ta seda täita wõiks ja niikaua, kui mitte allikas leitud pole, oleks seaduse wäljaandmine ülekohus. Ma arwan, et järeldus oleks see, et hakatakse palku maksma riigikassast. Trükitakse walmis lõpmatu hulk paberid, ja see oleks ainukene selle seaduse tagajärg; ma arwan, et riigikassa, kui wäljaminekud sealt wõetakse, seda kanda ei suudaks, ka sellepärast tuleb see seaduseelnõu tagasi lükata.

H. Nurk (sd.): Rhs. Strandman ei toonud selle seaduseelnõu tagasilükkamiseks muud ette, kui ainult seda, et wald ei jõua palku maksta ja siis saab seda riik tegema. Asi ei ole aga mitte sugugi nii, kui õieti waadata. Paljudes waldades on rahuloldawad palgad, aga on ka üksikud wallad olemas, kus palka ajakohaselt ei tõsteta ja kui ligemalt walla majanduslikku elu tähele panna, siis ei saa seda sugugi seletada, et need wallad palku kõrgendada ei suuda. Kui üldiselt tähendatakse, et waldade kohta on makswad maksumääramise kitsendused, seda ütlen ma ka. Waldadel tuleks üldiselt laiem maksuwõtmise wõimalus anda, nii et nad kõik oma wäljaminekud tarwilikult katta suudawad. Ei wõi mitte walla wäljaminekuid wähenkada wallametnikkude, sekretääride ja nende abide palkade arwel. See oleks täiesti ülekohus. Meie näeme, et paremad wallasekretäärid ametist lahkuwad ja muul alal omale tööd otsiwad. Seesugune seisukord ei ole sugugi lubataw. On olemas waldu, kus sekretääridele 200 marka kuus palka maksetakse. Missugune inimene saab siis õieti selle 200 margaga ära elada? Siis on olemas palju waldu, kus maksetakse 300 marka kuus palka. Kõige selle tagajärg on see, et wilunud töäjõud lahkuwad ametist ja asemele wõetakse isikud, kes wast kirjutada mõistawad ja mõnel juhtumisel ka sedagi mitte rohkem, kui wast ise oma nime. Niisugust seisukohta ei wõi ometi mitte lubada. Wallasekretäärid on eeskätt need, kes töö ära peawad tegema. Kui waldades nii-

sugused jõud ametis on, kes ei suuda tööd teha, siis kannatab selle all eeskätt riik. Neid wäiteid, mis rhs. Strandman siin ette tõi, ei hakka ma puudutama. Tähendand ainult, et waldadele igatahes tulewad laiemad maksuwõtmise wõimalused anda, et nad oma kulusid katta saaksid, aga ainult wallametnikkude palkade arwel wäljaminekuid siiski mitte wähenkada ei wõi.

J. Puss (sd.): Härra Strandman tõi siin ette, et kui maakonnawalitsuste poolt wallasekretääride palgad määratakse, ja wallad neid ometi maksta ei suuda, et mis siis teha tuleks. Meil toonitatakse mitmel teel, et wäikesed wallad ei ole elujõulised. Siis tuleks neid selleks teha. Tuleks sundida neid üksteisega ühinema. On waldasid, kus kõigest 400—500 hinge on. Need wallad ometi oma ametnikkudele elulewastawaid palku maksta ei jõua. Mis nüüd sellesse puutub, et palku ei ole kõrgendatud nimelt neis waldades, kus seda teha ei ole jõutud, siis pean tähendama, et paljudes kohtades, kus seda teha oleks wõidud, on ta just jonn ja arusaamatuse pärast tegemata jäetud. Peame rehkendama asjaoluga, et meil on nurke, kus inimeste töäjõudu hinnates, loetakse mark rublaks, aga ainete müümisel kopikaks. Niisuguste nurkade wallanõukogudele tuleks selgeks teha, et iga töötigija on oma palga wäärt. Ma juhin tähelpanu selle peale, et kui meie selle asja laseme niiviisi edasi kesta, siis läheb kõik meie riigitöö lagunemisele wastu. Kui meie riigitöö algas, siis esimesed, kes kohtade peal käed töö külge panid, olid eriti wallasekretäärid, olgugi et nad okupatsiooni ajal laiali pillatud said ja paljud neist wangilaagritesse sattusid. Kui nad sealt pääsesid asusid nad kõige energiaga tööle. Neil ei tulnud töötada mitte kaheksa tundi, waid nädalate kaupa terwed ööd ja päewad, aga sellepeale waatamata ei ole praegu nende seisukorras mingisuguseid parandusi ette wõetud. Kui oleks igalpool weel ühesugune wilets seisukord, siis need mehed weel kannataksid, aga kui sealjuures waadata meie kooliõpetajaid, kes palju paremat palka saawad ja maa on neil ka weel tarwitada, siis sünnitab see meeletu kibeidust. Niisama saawad postiametnikud, kelle töö tundide järele määratud, wõi politseiametnikud, elule wastawamat palka. Ma juhin tähelpanu selle

peale, et niisugused nähtused tulewad ette üksikutes waldades, ja mitte just kõige kehwmates; siin peame meie teesid leidma, et ka need wallad teistele järele jõuaksid, kui meie riigi sisemist korda täiesti rappa ei taha lasta minna. Siis on siia weel üks punkt ülesse wõetud, mis inimesele mitte ainult ei wõimalda palgasaamist, waid temalt ka teatud oskust nõuab. Wiimasel ajal on palju niisuguseid inimesi wallasekretääri ametitesse sattunud, kes selleks kohased ei ole; paljud harjunud jõud on mitmesuguste wapustuste wõi meeolelu muutuse sunnil pidanud omale uut ametit otsima. Ma usun kindlasti, et need wallatöös palju kasulikumat oleksid ja oleks kõige parem, kui nad sinna jälle tagasi pööraksid, mida nad loodetawasti teewad kui seisukord parandatud saab. Wallasekretäärid tunnewad oma seisukoha väga kõikuwa olema, sest seaduse järele wõib igaüks ennast walida lasta, kes seda heaks arwab, mingisugust tsensust ei nõuta. Toon näite wallast, kus waliti sekretääriks keegi isik. Ta oli oma kolm nädalat ametis ja ei teinud selle aja jooksul mitte midagi. Kui wolikogu kokku tuli ja ta protokõlli kirjutama hakkas, siis ei saanud ta protokõlli pealkirjast mitte kaugemale. Selle aja eest sai ta müidugi ka oma palga. Niisugune juhtumine ei ole ainukene. Selleks on nüüd teadmiste nõudmise paragrahw üles pandud, mis wallasekretääride seisukohta kindlustaks, et mitte igaüks, kes, nagu minu eelkõneleja ametiwend Nurk tähendas, ainult oma nime kirjutada mõistab, ei laseks ennast selle ameti peale walida. Siis ei oleks ka wõistlus nii suur ja kui wallawalitsused seda ära näewad, maksawad nad ajakohase palga. Toetan komisjoni ettepanekut ja panen ette seda wastu wõtta.

J. Jans (sd.): Tahtsin faktilise märkuse teha selle kohta, et omawalitsuse komisjoni andmete järele teewad wallasekretääride palgad kõigest walla omawalitsuse wäljaminekutest 8% wälja. Kui nüüd seda palgakõrgendust, mis uue seadusega maksma pannakse, meie wabariigi wäljaminekutega wõrrelda, siis pean ütleva, et see nii ärakadu w protsent kõigest wäljaminekutest on, et selle seaduseelnõu tagasilükkamiseks seda argumenti tarwitada ei saa.

J. Reinthal (rhw.): Sellel küsimusel, nagu kõigil muil, on kaks külge. Üks

on põhimõttelik külge, mida siin akl. Strandman ette tõi, nimelt et ei pea omawalitsuse asjadesse segama, tema ametnikkude palkasid normeerima minnes. Teine on aga tegehik külge. Esimese külge kohta pean tähendama, et meie ennem oleme juba omawalitsuse asjadesse seganud ja omawalitsuse ametnikkude palkasid normeerinud, ilma et meie oleksime sissetulekuallikaid näidanud. Kõigepealt kooliõpetajate palgaküsimuses. See wõib olla teeb 30—40% kõigest maakonna eelarwest wälja, aga seda on korraldatud ja omawalitsused peawad seda maksma. Hiljemalt tegime seda ka koolinõunikude kohta. Nii et kui seda nüüd jälle tuleks korrata, need uued normeeritawad palgad endistega wõrreldes igatahes nii suurt protsenti wälja ei tee ega nii raskelt omawalitsuse peale ei lasu. Seisukord on aga praegu niisugune, nagu eelkõnelejad lähemalt seletasid, see on täiesti paratamata nähtus. On ka üksikuid waldasid, kus tõesti õiglaselt tööjõudu hinnatakse ja katsutakse ka tasu kohta kokku leppida. On aga ka niisuguseid, kus kangekaelselt palka ei taheta maksta ja peale selle sunnitakse inimesi ülearu palju tööd tegema. Mitmes kohas on selgesti näha, et selle tööga üks inimene walmis ei saa ja et oleks temale tarwis abi wõtta, aga seda ei tehta. Praegumaks wa korralduse juures ei saa neid kuidagi seda tegema sundida. Selle juures kannatawad aga riiklikud ja walla huwid. Sellepärast ei suudeta tähtaegasid pidada aruannete andmise juures. Kui inimeselt seletust nõuda, miks ta õigel ajal oma asja täitnud ei ole, siis ta ütleb, et ei jõua. Kui asja sisse tungida, peab tunnistama, et tal õigus on. Küsimus tuleks kuidagi lahendada ja korraldus ajutise seadusega maksma panna. See on tõsi, et waldadel on wähe sissetulekuid ja nad omaga wälja ei tule. Ka siis kui jätame wallasekretääride palgad nii wäikeseks, nagu nad praegu on, jääwad wallad kitsikusse. Paratamatult peab keskwalitsus abinõusid otsima, kuidas neile sissetulekuallikaid leida. Selleks otstarbeks kutsutakse warsti wallawalitsuste esitajad nõupidamiseks kokku. Kui siis seal natukene suuremaid summasid wallasekretääride ülespidamiseks määratakse, siis leian igatahes, et see iseäralikke raskusi sünnitama ei saa. Seisukorra lahendamine on tingimata tarwilik. Praegu on asi õige terawa iseloomu

omandanud. Terwe riikliku aparaadi wankumine wõiks nii suuri wapustusi tuua, mida sugugi soowida ei wõiks.

A. Anderkopp (töer.): Mina pean kõigepealt ütleva, et ma oma parteikaaslase-eelkõnelejaga täiesti ühinen. Oma poolt aga tahaksin weel ühe joone juurde lisada. Teada on, et maa meil mitte igalpool ühtlane ei ole. Meie inimestel on tung enam-wähem oma lähekonnas wallamajasid näha. Sellele elanikkude soowile on püütud wastu tulla ja selle tagajärjel on tekkinud palju omawalitsuse üksusi. Et need wäikesed omawalitsuse üksused neidsamu ülesandeid peawad täitma, mida suuremad, selle tagajärg on see, et nad oma ülesandeid täita ei suuda. Walla loomisel lubati wallamajad ehitada ja kõik hästi käima panna, aga selles asjas ei ole põrmugi edasi jõutud ja mitmes kohas peawad wallawalitsused mõnes wanas kõrtsitoanurgas aset leidma. Ühesõnaga, selge on see, et selle erine-mise teel oleme sellele seisukohale jõudnud, et omawalitsused peawad oma eelarwe kokku tõmbama. Kui näiteks wallawolikogudes wallawaeste ülespidamise küsimus arutamisele tuli, siis saadi sellest weel kuidagi üle, läks aga küsimus edasi walla kooliõpetajate ja kirjutajate juurde, siis wastati juba, et siin peab igat kopikat tagasi hoidma. Sarnast seisukorda kõige pealekäämist peale vaatamata ja sise-ministeeriumi ringkirjadest hoolimata ei ole suudetud suurt parandada. On kat-sutud ka waldadele keskwalitsuse poolt abi anda, aga on suudetud ikka wähe korda saata. Meie kohus aga on omawalitsuse üksusi paremale järjele tõsta, et nad paremini neid ülesandeid wõiksid täita, mis nende peale on pändud. Mina ütlen, kui meil korralikke omawalitsusi ei ole, kui meil halwad inimesed ametis on, kes oma ülesandeid täita ei suuda, siis ei ole meil ka korralikku riiki. Sellepärast peame meie igatewiisi teed leidma, et omawalitsuse asutustes sarnaseid isikuid töösse panna, kes seda suudaksid täita, mis nendelt nõutakse ja kes oma ülesannete kõrgusel seisaksid. Et seda kätte saada, on üks wõimalus olemas, nimelt, et meie suuremad omawalitsuse üksused loome, kui praegu on. Meil on waldasid, kus elanikkude arw alla 1000 on. Nad ei jõua sekretäärile kohast palka maksta, ei lase teda ka lahti. Niisugusel korral on wallasekretääril raske oma

ülesannet täita ja ei wõi kuidagi nõuda, et ta tingimata oma nõuetele wastab. Ma arwan, et käesolew eelnõu, mis näitab, et wallasekretäärisid palkade poolest rahuldada tuleb, üksikutele waldadele raskusi sünnitab, sest selle seaduseelnõu järele peawad nad inimesed ametisse seadma, kes suudawad ülesandeid täita, mis iga korraliku omawalitsuse käest nõuda wõib. Nagu igaüks endale siin wõimalikult parema majandusliku elujärje sisse seab, nii peame seda ka omawalitsustes tegema. Teisest küljest peab ütleva, et käesolew eelnõu peab nendele põhimõtetele parandust tooma. Paljast soowiawaldusest waldadele midagi wälja ei tule, waid on tarwis wallasekretääride palgad ära normeerida. Mina ütlen, et mina seda ei karda, et need üksikud summad omawalitsusi wõimatusse seisukorda wiiksid. Selle läbi oleks aga wõimalik wastawaid inimesi töösse kutsuda, iga wähegi töötaw inimene nõuab, et ta ka ülespidamist saab. See uus palgalisandus teeks umbes 2% walla wäljaminekutest ja see oleks wõrdlemisi wäikene summa. Endistes eelarwetes ülesantud summad 12—22%. Nii näeme, et praegu wallasekretääride palkadeks wäljaminew summa koguni wäikene on. Kõigest sellest wõiks kaks järeldust teha: esiteks, peame nende wallanõukogude tahtmisele wastu astuma, kes ajakõrgusel ei seisa, ja teiseks, on selle eelnõu hea külg selles, et ta ära näitab, et wäikesed omawalitsuse üksused peawad ühinema. Mis puutub sellesse, et meie tungime omawalitsuse asutuse wõimkonda, siis tähendas rahwaesitaja Reinthal, et meie seda ka enne oleme teinud. Kui on wõimalikuks leitud kindlaks määrata erateenijate palkasid, siis ma ei saa aru, miks ei wõiks meie siin seda teha. Meie peaksime üldse teistsuguse põhimõtte maksma panema: meie ei tohi kellegi palka normeerida, sest see teeb raskusi ja ei ole sellekohaseid rahaallikaid kätte näidatud. Kuid kõige selle peale vaatamata oleme meie normeerinud ametnikkude palkasid. Meie peame käesolewa seaduseelnõuga nõudma, et walla omawalitsustes korralikud ametnikud ametis oleksid. Kui on wallanõukogusid, kes sellest aru saada ei taha, siis peame meie selle ülesande täitmist neilt otsekohe nõudma, mis isenesest mitte uus mõte ei ole. Põhimõttelikult peaks see seaduseelnõu wastu-wõetaw olema. Üksikud seisukohad tu-

lewad teisel lugemisel arutamisele. Kor-
dan weel, kui meie tahame korralikku
riiki, siis peawad meil korralikud oma-
walitsused olema, korralikkudele omawa-
litsustele on ka korralikke ametnikke
waja, meie peame aga abinõu tarwitusele
wõtma, et walla omawalitsustel oleks
wõimalik korralikke ametnikke pidada.
Asutawal Kogul ei ole siin teist teed, kui
seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta ja
II lugemisele üle minna.

O. Strandman (töer.): Ma pean
ütleva, et raske on kaua wastu wett
ujuda, iseäranis kui wallasekretääride
kaitseks endised wallasekretäärid wälja
astuwad. Ma arwan siiski, kui mul ehk
õnneks ei lähe Asutawat Kogu uskuma
panna, et see seadus wastuwõetaw
ei ole, oma kodaniku kohuseks ette tuua,
mispärast ma kindlasti selle wastu sei-
san. Ma arwan, et meie ei saa kauge-
male minna sellel teel, kus meie praegu
oleme. Meie eelarwe on täiesti paberi
peale ehitatud. Meie peame aga püüdma,
et see seisukord kaoks. Praegu on meil
sõda lõppenud juba paar kuud ja ükskord
peame meie ometi seisukorras midagi te-
gema. Tõesti sõjaajal oli tarwis wast-
olusid wähenadata ja meie pidime lep-
likku poliitikat ajama, et wõimalik oleks
olnud sõda täie jõupingutusega jätkata,
kuid praegu ei ole seda mitte. Kui riik
riiklikkudes asutustes palkasid normeer-
ris, siis oli riigil õigus, kuid eraettevõtte-
tes ei ole meil palgaalammäärana kindlaks
määratud. (A. A n d e r k o p p, töer.:
Miks ei ole?) Seal on siiski wahe,
seal leppisid ettevõtjad ja teenijad oma
wahel kokku. Kuid kui ettevõtja leiab,
et ta seda palka ei wõi maksta, siis wõib
ta oma ettevõtte kinni panna ja teie
wõite kindlad olla, et normeerimisega
siin midagi kätte ei saa ja et kõik riigi-
majandus uperkuuti läheb. Mis puutub
sellesse, et meie oleme pannud juba wal-
lawalitsuste peale palgamaksmise üksi-
kutele isikutele, siis ei ole see mitte uus.
Kuid ma pean tähendama, et siiski suur
wahe on selles, mis praegu on ja mis
Wene ajal oli. Wene ajal olid politsei
kulud omawalitsuste peale pandud. Kui
meie oleme kooliõpetajate ja koolinõunik-
kude palgad pannud omawalitsuste peale,
siis on pidanud riik siin suurte summa-
dega appi tulema. Kui teie siin ka nor-
meerimise maksma panete, siis on selle
tagajärg see, et tullakse riigi käest abi

paluma ja paberimasin peab jälle wälja
aitama. On tarwis kindlusele tulla, kas
meie tahame iseseiswaid omawalitsusi,
kes ise omi asju loowad, wõi tahame
neid eestkostmise alla panna. Härra An-
derkopp'i kõnest paistis wälja, et sel sea-
dusel on suured sotsiaal-poliitilised üles-
anded: meie peame sundima, et wäike-
sed wallad ühineksid. Kas on see aga
Asutawa Kogu poliitika? Ma tean, et
selle seaduse ettekandja koguni teisel sei-
sukohal seisab, nimelt meie peame
püüdma, et omawalitsuse üksused wõi-
malikult wäikesed oleksid ja suuremad
ülesanded peawad maakonnawalitsused
täitma. Wähemalt seda on ette kantud.
Peale selle pean ütleva, et see palkade
normeerimise küsimus wiimasel ajal
tõesti igapäewaseks küsimuseks on saa-
nud. Siis on siin weel eksamiküsimus.
See wõib olla väga hea, kuid wõib olla,
et neid eksame mitte sugugi wallasekre-
tääridele waja ei ole, waid wallawane-
matele. Mina asun isiklikult sellel seis-
kohal, et wallasekretäärid peawad tea-
tud osa etendama, kuid et nad meie oma-
walitsuse kandwad jõud oleksid, see ei
ole minule mitte päris selge. Praegu on
weel omawalitsuse seadus ees, millest
arwatakse, et ta põhjalikke kaalumisi ja
waidlusi wälja kutsub ja mina ütlen, et
praegusel silmapilgul peab neist sotsiaal-
poliitilistest mõtetest loobuma.

Ma ei taha pikemalt selle asja juures
peatama jääda ja pean ütleva, et mul
isiklikult on wähe lootust selleks, et minu
poolt ettepanud ettepanek läbi läheks,
kuid ma pean oma kohuseks seda kind-
lalt tõendada, et meie seda teed praegu
käima ei peaks. Meie mark maksab
praegu, räägitakse nii, 600 Wene marka,
aga kui warsti, wõib olla makstakse selle
eest 6000, siis sellega saaksime meie nii-
sama kaugele, kui nõukogude Wenemaa.

H. Nurk (sd.): Härra Strandman
täheandas siin seda, et need normeeritud
palgad teenijate liikidele on hädaabinõuna
ette wõetud, kuid ometi sai komisjoni
aruandja poolt tähendatud, et sekretää-
ride seisukorda lahendades tuleb ka seda
hädaabinõuna tarwitusele wõtta. Seda
ei saa kuidagi pidada ideaalseks, üheks
niisuguseks seaduseks, mis tulewale põl-
wele kaua aega saab olema eeskujuks,
waid tema saab niisamuti olema hädaabi-
nõuks, nagu normeeritud said maatöölise
palgadki. Mis teie arwate nüüd, et põl-

lutööliste normeeritud palgad tulewad nende normide järele mõni 18.000 marka aastas ja sealsamas wallasekretäärid saavad 2—3 tuhande ümber. (K. Päts, maal.: Aga kui suur on ministrite palk?) Ministritel igatahes ei ole nii kõrge palk kui põllutöölistel. — Ma arwan muidugi seda, kui arwesse saab wõetud natuuras määratud palk põllutöölistele.

Härra Strandman juhtis selle peale tähelepanu, et meie peaksime sellest seisukohast loobuma ja ei tohi niipalju raha trükkida. See on täiesti minu seisukoht. Ka läinud aastal ütlesin ma, et Päälmanni kiirpress ei pea nii kiiresti töötama. (Wahelhüüded: Rahast on puudus, weel kiiremini peab seda trükkima!) Kuidas sellest üle saada, et meil rahast puudus ei tule? Minu arwates on see siis wõimalik, kui kiires korras maksuseadus maksma pannakse, et raha jällegi inimestelt tagasi tuleks. (J. Temant, maal.: Lihtsalt taskust ära wõtta.) Kui Teie seda soovitate, siis on see Teie asi, — mina seda ei soowita. Mina soowitan seda, et kõige laiema ulatusega maksuseadust, mis kõige suuremat sissetulekut riigile ja omawalitsusele peab wõimaldama, see on sissetulekumaksu seadus, pean aga kahjuks ütleva, et senni ei ole seda Asutawale Kogule wastuwõtmiseks weel ette pandud. (Wahelhüüded: Walitsus on juba selle maksma pannud.) „Riigi Teatajas“ ta weel ilmunud ei ole, mina seda lugenud ei ole ja selle küsimuse juures ma waidlusi pidama ei hakka. (J. Temant, maal.: Eks Teie küsige oma mõtteseltsiliste käest.) Härra Strandman puudutas ka seda küsimust, et wallasekretääride seisukord saab lahendatud uue omawalitsuse seaduse läbi, mis komisjonis läbiwaatamisel on. Mina pean ütleva, et enne 4—5 kuud ei tule see siin arutamise alla. Asutawal Kogul on wäga palju teisi seadusi läbi waadata ja enne kui ta selle küsimuseni jõuab, läheb palju aega.

Wallasekretääride seisukorra parandamiseks on mitmed maakonnanõukogud otsuseks teinud, näiteks Tartu, Wõru ja Lääne maakonnanõukogud on palweid awaldanud keskwalitsuse ees, et sellekohane seadus saaks wälja antud. Peale selle sai Tartu maakonnawalitsuse poolt läinud aastal seaduseelnõu ette pandud,

niisama sai ka wallasekretääride seltsi poolt sedasama tehtud, aga nende arutamine lükati läinud aastal nowembrikuul määramata aja peale edasi ja põhjenduseks oli just see, et uus omawalitsuse seadus saab wälja töötatud weebruariwõi märtsikuul ja Asutawale Kogule ette pandud, mida aga nii ruttu teha ei jõutud. See, mis härra Strandman hädaabinõuks nimetas teiste ametnikkude palkade asjus, on tarwitusele wõetud ka wallasekretääride palkade asjus ja nende normeerimisel ei pruugi mitte sellega rehkendada, et riigi kassatähti tuleks juurde trükkida, waid seda peab katsuma nii lahendada, et omawalitsustele jäetakse laialised maksumääramise wõimalused, millega nad oma wäljaminekuid saaksid katta. Sekretäärid ei ole mitte soowinud, et neile riigikassast saaks palk makstud, waid et omawalitsus maksab ja maksab neist summadest, mis ta sisse wõtab maksude näol.

M. Neps (sd.): Mina pean tähendama, et härra Strandman tänasel koosolekul oma kõnega kibedat tõtt on awaldanud. Ma isiklikult olen ikka selle mõtte poolehoidja olnud. Kui tahetakse kohustus peale panna, siis peab näitama ka wõimalusi, kuidas neid kohustusi täita. Läinud aastal umbes maiwõi juunikuus oli Asutawas Kogus esimene niisugune küsimus arutamisel. Siis katsuti ajutise walitsuse lubadust 1918. a. kooliõpetajate palkade asjus täita ja otsustati seda keskkohast teha. Siis oli see esimene samm. Ma ei ole olnud mitte selle wastu, et kooliõpetajate palkasid kõrgendada, kuid ma waidlesin tol korral selle wastu sellepärast, et see samm õige ei ole Asutawa Kogu poolt. Kui Asutaw Kogu sellele teele on asunud, siis tuleb juba kunni lõpuni läbi wiia ja pean täna kahetsust awaldama, et Asutaw Kogu on niisugusele libedale teele asunud. Kui on aga libedale teele asunud ja selleks hoog sees on, siis peab ka käesolewas asjas seda läbi wiima ja ma ei saa tõesti teisiti. Asi on tõesti niiwõrd kriitiline. Rääkimata sellest, et wallateenijate palgaolud seda wõrd wäikesed on, et neid tuleks parandada, tuleb seda arwesse wõtta, et nende kõrwal on jõudnud ennast teised ametnikud niisamasugusesse seisukorda panna, et nad kaunis head tasu saavad, kuna wallateenijad niisugust wäikest palka saavad ja sealjuures hoopis suuremat

tööd peawad tegema. Ja see on iseene-
 sest sedawõrd tähtis, et Asutaw Kogu
 peaks siin järjekindel olema ja täna selle
 seaduse wastu wõtma selle peale waata-
 mata, et härra Strandman seda asja on
 õigelt üles wõtnud. Kui kord läbi on
 ja wallakirjutajatele palka tõstetud, siis
 hakake tekkinud seisukorda lahendama,
 kuid muidugi selles järjekorras, kust esi-
 teks peale hakati, mille juures kõige wi-
 maseks wallakirjutajad suurema palga
 saajateks peawad jääma, sest nad hak-
 kawad wiimastena seda saama. Minu
 arwates peaks see asi wallanõukogude
 kätte jäetama ja siis oleks see asi põhi-
 mõttelikult korras, kuid selle peale waa-
 tamata ei saa praegusel silmapilgul tei-
 siti teha kui see seadus wastu wõtta.

Weel üks asi. Härra Strandman toob
 seda ette, et wallad ei jõua kanda seda
 koormat, nimelt maksta suuremat palka
 wallasekretääridele ja nad tulewad riig-
 lilt abiraha paluma. Wõib olla, et nad
 seda ka teewad, aga ma ei näe sest mis-
 kit imet. Peab ju seda arwesse wõtma,
 et wallasekretäärid ka suure osa riik-
 likke kohustusi kannawad. Ma tahan tä-
 hendada, et näiteks Saaremaal walla-
 sekretääride streigi lahtipuhkemisel se-
 letati, et sekretäärid walla ja maakonna
 ülesandeid edasi toimetawad, riiklikke
 aga mitte. Riik maksab kõikide nende
 kohustuste eest, mis teised ametnikud
 riigi kasuks kannawad, aga wallasekre-
 täärile ei taheta midagi maksta ja neid
 jäetakse wallawolikogu hooleks. Walla-
 wolikogud aga ütlewad, kui teie töö nii
 suur on, siis peab teile ka sealt makse-
 tama, kes teie töö nii suureks teeb, aga
 mitte meie. Ma arwan ka, et see on
 wale seisukoht, sest ei saa üldisi kohus-
 tusi nii üksteisest lahutada, sellepärast
 kaitsma ma seda seisukohta ei hakka,
 aga ma räägin nähtusest, mis walitseb
 koha peal ja millega tuleb rehkendada.
 See seadus on paratamata. Mis puutub
 aga sellesse, et seda seadust muuta tu-
 leks, siis võib ju seda II lugemisel teha.
 Näiteks on ülearune eksamid korraldama
 hakata, selle seaduse järele, see wõiks
 kõrwale jääda.

J. Reintam (rhw.): Käesolewa sea-
 dusega tahetakse maakonnawalitsustele
 kohuseks teha wallategelaste palka-
 sid normeerida. Seda ülesannet ei
 saa maakonnawalitsuse peale panna, sest
 wallawalitsus on maakonnanõukogu täi-
 desaatew organ. See ei oleks mitte

loomulik, kui walla omawalitsus saaks
 ärarippuwaks maakonnawalitsusest, ja
 teisest küljest oleks maakonnawalitsusel
 raske walla omawalitsuse tegelaste pal-
 kasid normeerida. Walla omawalitsuste
 komisjon peaks ühe teise asutuse sel-
 leks määrama ja mitte maakonnawalit-
 suse. Maakonna omawalitsuse palkasid
 määrab maakonnanõukogu, wallamet-
 nikkude palkasid, — wallakasakate ja
 teiste — wallanõukogu. Maakonnawa-
 litsus ei määra mingisuguseid palkasid.
 Nüüd peaks siis maakonnawalitsus pal-
 kasid määrama hakkama, see on tõesti
 loomuwastane seisukord ja tooks halbu
 tagajärgi ja seda ei tohiks mitte maa-
 konnawalitsuse ülesandeks teha.

H. Tats (rhw.): Mina leian, et see
 ettepanud eelnõu puudulik on. Kui ühte
 seadust tahetakse wälja anda ja tahe-
 takse teatawaid tagajärgi saada, siis peab
 tema olema laiemal alusel, laiema ulatu-
 sega. Selleks eelnõuks on tõuget andnud
 Saaremaa wallasekretääride streik, nii et
 sellesse seadusesse on sisse wõetud ai-
 nult wallasekretäärid. Wallas ei ole ai-
 nult mitte sekretäärid ametis, on walla-
 wanem, wallawalitsus, kooliwalitsus ja
 toitusosakonnad. Nendel on ka kõigil
 niipalju tööd, et nende palkasid peaks
 normeerima. Kirjaoskajaid võib wal-
 las leida, kui sekretäärid streigiwad, aga
 omawalitsuse juhtijaid, kes walla omawa-
 litsuse käiku peawad juhtima, ka nende
 palkasid peame normeerima, nii et see
 ametnikkude ringkond mitte streikima ei
 hakkaks. Mis puutub § 3., siis leian, et
 see just siseministeeriumi ja maakonna-
 walitsuse ülesanne on eksamid määrata,
 mille järele wallasekretäärid ametisse
 wõiksid astuda. Wene riigi kestwuse
 ajal oli talurahwa kommissaridel ülesan-
 deks selle järele walwata, et kohalikud
 isikud wallasekretääride kohtadele pää-
 seksid, nii et täitsa ülearune oleks selleks
 eriseadust wälja anda. Panen ette see
 seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on
 aruandjal.

Aruandja J. Jans: Selle seadus-
 eelnõu wastu ei ole sisuliselt mitte waiel-
 dud. Ei ole selle wastu waieldud, et
 wallasekretääride palga- ja tööolud nii-
 sugused on, et neid peab parandatama.
 Ka ei ole selle wastu waieldud, et walla-
 sekretääride tööskuse üle kontrolli pi-
 dada tuleb. Ainult märkusi on tehtud, et
 meie wallasekretäärid tulewikus mitte

walla omawalitsuse asjade juhtijad ei tarwitse olla, nagu nad senni on olnud, waid wallawanemad jne. Selle kohta ei wõi midagi öelda, mis tulewikus saab olema, kuid õige on, et praegu on wallasekretäär ikkagi walla asjade ajamise peategur. Pea wastuargument oli, et riik selle seadusega oma paberlises majapidamises edasi läheb ja sellega riigi rahaasjanduse seisukorda raskete ja lubamatu olude poole edasi wiib. Ma tähendasin selle kohta, et kogutud andmete põhjal wallaametnikkude palgad 8% walla wäljaminekutest teewad, nii et arwataw palgakõrgendus selle seaduse põhjal teeks wäikse protsendi riigi sissetulekutest wälja. Kui paberlise majapidamise wastu sõjakäiku alata, siis peaks seda hoopis teisel alal peale hakkama. Seal, kus tõesti määratud summad riigi raha kasuta wälja antakse. Wallasekretäärid on senni ajani meie riiklikus elus tähtsamad töäjõud olnud ja nüüd nende kõige produktiivsemate Eesti wabariigi ametnikkude kulul riigi rahaasju parandama hakata, seda mõtet ei wõi mitte õnnelikuks pidada. Sellepärast arwates, et asi selge on ettekannete tõttu, panen ette seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **A. Reii**: Aruandja on ettepaneku teinud käesolew seadus I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) 26 häälega 23 wastu on eelnõu I lugemisel wastu wõetud.

9. Seisuste kaotamise seadus Seadusandliku komisjoni aruandja **L. Olesk**: Kui see seaduseelnõu I lugemisel oli, tuli Asutawa Kogu liikmetelt teatawaid wastuwaidlusi selle eelnõu wastu, kuid sisulisel arutamisel parandusi mitte ette ei kantud, sellepärast leidis komisjon tarwiliku olewat niisuguseid parandusi siin mitte wastu wõtta, ainult § 1 ja § 6 on osa wälja jäetud, nii et mina selle seaduseelnõu ette kannan niisugusel kujul, nagu ta I lugemisel wastu wõeti. Isiklikult teen mina pärast parandus-ettepaneku. (Loeb.)

„Seisustekaotamise seadus. Eesti wabariigi walitsemise ajutise korra § 4. põhjal pannakse maksma järgmine seadus: I. Eesti demokraatlikus wabariigis kaotatakse ära kõik seisused. Keelatud on iga-suguste seisustest olenewate nimetuste,

seisuslikkude aunimede ja tiitlite ametlik tarwitamine.“

Üldistel läbirääkimistel tähendati nimelt selle peale, et aunimede ärakaotamine ei peaks mitte tarwilik olema, endised seisuslikud nimed wõiksidki perekonnanime osana alale jääda. Wäide on üks tasane soowiawaldus sellest seisuslikust tundmusest, sellest oreoolist, mis nüüd weeremas on. Seda soowiawaldust wastu wõtta, nagu seda omal ajal Saksa rahwas on teinud, ei ole wastuwõetaw. Esimene osa seadusest, nii nagu ta komisjoni poolt on wastu wõetud, näib puudulik olewat, nimelt ei wii ta seisuste likwideerimist mitte läbi. Minu isikliku arusaamise järele peaks selles paragrahwis weel üles loetud saama, missugused seadused meie juures oma tähtsuse kaotawad ja sellepärast panen ma isiklikult ette seda weel täiendada järgmiste lausetega: „Läänemere kubermangude seaduste kogu II köide, Eestimaa talurahwaseadus 1856. aastast oma Rootsi soost talupoegade kohta käiwa lisaga, Liwimaa talurahwaseadus 1860. aastast ja 1863. aasta 9. juuli seadus kaotawad oma makswuse, 1866. aasta 13. weebruari ja 1866. aasta 11. juuni seadused jääwad neis osades, mis pärastiste seaduste läbi tühjaks ei ole tehtud, ajutiseks maksma walla omawalitsuse asjaajamise alustena; Läänemere kubermangude seaduste kogu III köide jääb ainukeseks eraõiguse seaduseks: nendes linnades ja linnaosades, kus siinamaale maaseadus maksab ja maalelawate kodanikkude kohta wastawad maaseadused, linnades elawate kodanikkude kohta wastawad linna seadused.“ See, et meil weel edaspidi talurahwaõigused, mis meil iseäraldi on wälja antud, alles jääksid, ei oleks mitte sünnis ega tarwilik. Need seadused ei sisalda mitte midagi, mis riiklikus huwis kui ka riigikodanikkude huwides seisaks. Kui meil talurahwa eraõigus nii nagu ta on üles pandud Läänemere kubermangude seaduste III köites, wäiksel lahku lähewad, siis ei ole see mingisuguse olulise tähendusega, kui talurahwaseadus ära kaotatakse. Ei jääks mingit tühjust järele, waid oleks ikka riigi seadus eraõiguslikke wahekordasid korraldamas. Sellepärast julgen ma seda parandust Asutawale Kogule ette panna.

Kohtuminister **J. Jaakson**: Austatud Asutawa Kogu liikmed. Sisuli-

selt olen ma täiesti sellega päri, mida siin nüüd ette kanti. Mina ise juba läinud aastal, Asutawa Kogu algusel tähendasin selle peale, et meil kodanlise õiguse alal tuleksid üksikud reformid läbi wiia. Ma tähendasin siis juba selle peale, et meil on kodanline õigus rohkem wõi vähem korralikult wälja töötatud kõrgemate seisuste ja rahwaklasside jaoks. Talurahwa jaoks on aga maksma pandud õige lühikesed wäljawõtted harilikust kodanlisest õigusest. Need on mahutatud Eestimaa talurahwaseadusesse 1856. a. ning Liiwimaa talurahwaseadusesse 1860. a. Need seadused on wälja antud sel ajal, kui weel orjapõlwest wabastatud rahwas waranduslikult õige waene oli, ja nende õiguslik wahekord oli sarnane, et korralikke määrusi selle korraldamiseks tarwis ei arwatud olemat. See seisukord tuleb muuta rutulises korras ja sellepärast oli kohtuministeeriumis omal ajal uus wäljaanne Balti eraõiguse III köitest wälja töötatud. Oleks see Asutawa Kogu poolt wastuwõtmist leidnud, siis oleks kõrwaldatud olnud seisuslik alus, mis praeguses kodanlises õiguses on kõigis punktides algusest lõpuni läbi wiidud. Kahjuks ei saanud see läinud aastal mitte wastu wõetud. Sellepärast pidid eraõiguse alal seisuste wahed alles jääma. Niisugusel wiisil neid nüüd ära muuta, nagu seda komisjoni aruandja ette tõi, on minu arwamise järele täiesti wõimatu. Wahe talurahwaseaduse ja maaõiguse wahel, mis tahetakse maksma panna, on mitmes asjas õige suur. Talurahwaseaduse ja maaõiguse wahel on wahe iseäranis suur perekonnaõigustes, kui ka pärandusõiguses. Näiteks, talurahwaseaduse järele loetakse mehe ja naise warandus ühiseks, sennikaua kui abielu kestab ja weel pärast abielu lõppu on teatawal wiisil üks abikaasa teise wõlgade eest wastutaja ühe poole surma korral. Seda kõike ei ole aga maaõiguse järele mitte. Pärandusõiguses on wahed palju suuremad. Seal, näiteks, kui järele jääb naine lastega, siis on nende õiguslik wahekord talurahwaseaduse järele hoopis teine, kui maaõiguse järele. Maaõiguse järele on naisel, kes lastega järele jääb, õigus pärandust oma käes pidada, kunni ta elab ja lastel ei ole õigust selle jagamist nõuda. Talurahwaseaduse järele on lastel õigus seda nõuda, kui nad täisealiseks saanud on, wõi kui üks tütardest on mehele läinud. Päranduseosad on maa-

seaduses koguni teised, kui talurahwaseaduse järele. Talurahwaseaduse järele saawad naine ja lapsed ühetasa pärandusest osa, kuna maaseaduse järele saab naine kõik liikewa waranduse ja peale selle weel lapse jaoks liikumata warandustest ja wõlanõudmistest.

Nüüd aga ühe korraga öelda, et talurahwaseadus on oma maksuwa kaotanud, ilma et meie neid wahekordi normeeriksime, mis meil senni sellel alal juba tekkinud on, on õiguslikult täiesti wõimatu. Mis ajast see, näiteks, maksma hakkab, et warandus enam ühine ei ole, kas neis abieludes, mis senni selle seaduse ajal tekkinud, wõi nendes, mis pärast tekiwad. Ehk kui, näiteks, surma juhtumisel on järele jäänud naine lastega ja ei ole pärandus nende wahel weel mitte ära jagatud, kuidas tuleks niisugusel korral talitada ja missuguse seaduse järele tuleks pärandus ära jagada, kas talurahwaseaduse järele wõi maaõiguse järele. Selle kohta peame kindlad juhtnõupid andma. Meie peame kindlasti ära tähendama, mis ajast uuendused maksma hakkawad. Ühe sõnaga öelda, kui talurahwaseadus oma jõu kaotab, ilma et oleksid wälja antud kindlad määrused III köite maksmapanemise kohta, siis sünnitab see ainult segadust ja on minu arusaamise järele õiguslikult täiesti lubamatu ja wõimatu. Sellepärast leian ma, et seda parandust niisugusel kujul wastu wõtta ja läbi wiia täiesti wõimatu on.

J. Uluots (maal.): Austatud rahwasaadikud! Uuendusi on tingimata tarwis niihästi poliitiliselt kui ka era- ja awalikkudes asjades. Kuid iga uuendus peaks seda põhjalikumalt läbi kaalutud saama, mida sügawamale ulatawama tähendusega ta riigi ja rahwa elus on. Ma pean tunnistama, et ma aga selle eelnõuga, millega siin praegu esineti, kui ka selle parandusega, mis komisjoni aruandja siin ette tõi, kuidagi nõus olla ei wõi. Need küsimused ja wahekorrad, mida siin uuele alusele seada tahetakse, on 100 ja 1000 niitidega meie rahwa elusse põimitud. Kui nüüd kõike seda tahetakse sootuks teisele alusele seada, siis peawad wastawad paragrahwid ja wastawad normid kindlasti ja hästi korraldatud olema, et seda teha wõiks ja teha saaks. Minu arwates katsus kohtuminister üsna õieti ära näidata raskusi ja neid weeluseid kiwa, mille peale meie rahwa

majanduslik elu saaks juhitud selle ettepaneku wastuwõtmisega. Ma arwan, et selle küsimuse juures ettevaatlikum peaks olema. Aga ma tahan weel teisi asju, mis sellega ühenduses on, ette tuua. Käesolew küsimus ei ole mitte ainult piiratud Balti eraseadusega ja talurahwaseadusega, mis makswad Eesti wabariigi piirides, waid siia puutub weel Wene seaduste kümnes kogu, mis puudutab teinepool Naroowat asuwaid maid ja Petseri maakonna elanikke. Kui tahtakse mingisugust määrust Balti eraseaduse makswuse piirkonnas käima panna, siis peaks seda laiendama ka nende maaosade kohta, mis rahulepingu põhjal Eesti riigi territooriumi osadena esinewad. Nõnda on ka sellest küljest see ettepanek poolik. Miks peame meie teatavad kohad täiesti puutumata jätma ja ainult teistes muutusi toime panema, oletades, et need head on. Ma pean tunnistama, et selle paranduse läbiwiimise wiis ei ole wastaw sarnasele tähtsale seadusele. See parandus, mis komisjoni poolt tehti, on ehk küll komisjonis läbi arutatud, aga Asutawa Kogu rühmadele ei ole sellest teatatud, samuti ka ei tea sellest Asutawa Kogu liikmed ja järelikult ei wõi nad ka tema kohta otsust teha, kas nad poolt ehk vastu on. Mina isiklikult pean tunnistama seda, et ma mitte seaduse teksti ei wõinud tabada. Eraõigusi puutuwate seaduste andmise juures peab ikkagi ettevaatlikult talitama, sest selle tagajärjed on palju suuremad, kui arwata wõib. Mina tähendan selles asjas järgmise asjaolu peale. Wanu eraõiguse kohta käiwaid määrusi ja koodeksid häwitatakse, aga mitte kohe, waid teatawa tähtaja järele. Sellest ajast peale, kui seadus on seadusena vastu wõetud, kunni tema tegelikult maksmapanemiseni on olemas weel nõndanimetatud *vacatio legis*. Mina tuletaksin meelde, et Saksa kodanlise seaduse wastuwõtmise juures see tähtaeg terwelt neli aastat kestab ja ka teiste kodanliste seaduste wastuwõtmise juures jäetakse kodanikule wõimalus uue seadusega tutwuneda ja oma wahkordi siis wastawalt korraldada. Praegusel korral tahetakse toimetada kõigi ajalooliste kogemuste ja andmete vastu, mis senni tarwitusel on olnud. Ma arwan, et meie teisele teele asuda ei wõi ja minutiliselt seda tähtsat küsimust lahendada mitte ei tohi. Mina arwan, et ainukene osa meie riiklikus õiguslikus elus,

mis senni wankumata seisis ja mille tõttu kohtunikudel kerge oli otsust teha, oli meie eraõigus. Kui nüüd ühe ropsuga eraõiguslikke wahkordi segi ajada tahtakse, ma ei saa aru, kes selle juures peaks siis kasu saama. Mina arwan, et selle asja juures wõiks ettevaatlikum olla, kui mõne poliitilise küsimuse juures. Kui meie oma eraõigusliku wundamendi häwitame ja kindlat riiklikku alust ei loo, siis järgnewad sellest palju suuremad patustused poliitilisel ja rahwamajanduslikul alal, kui esialgul ette näha wõib. Meie rahwamajandusliku terwenemise, meie õigusliku korra alalhoidmise mõttes paluksin mina, et Asutaw Kogu seda küsimust täna lõpulikult ei otsustaks ja asjaga tutwustamise otstarbel edasi lükaks, wähemalt nõnda kauaks, et Asutawa Kogu liikmed sellega tutwuneda wõiksid. Meie ei wõi oma rahwaesitaja kohust täites mitte selle poolt hääletada, mille teksti ja sisu meie selgesti ei tea ja millel väga suured tagajärjed olla wõiwad. Minu ettepanek, kordan weel, seisab selles, et selle küsimuse otsustamine saaks edasi lükatud.

M. Bock (sks.): Ich konstatiere, dass die Stellungannahme der verschiedenen Parteien sich genügend geklärt hat. De facto liegt die Sache so, das die Stände bereits aufgehoben sind. Es bleibt also nur übrig, diese Tatsache de jure zu fixieren. Die Quintessenz dieses Gesetzes soll doch wohl die sein, das alle Menschen, einerlei welchen Standes sie auch seien, vor dem Gesetz gleich sind; daher muss im Kopf des Gesetzes, im § 1, gerade dieses wesentliche Prinzip nachdrücklich zum Ausdruck gebracht werden, und nicht von dem Titelwesen und den Eigentumsrechten dieser Stände geredet werden, als wenn das die Hauptsache wäre. Durch eine solche Redaktion des § 1 erhält man den Eindruck, als ob nicht die Aufhebung der bisherigen Privilegien, sowie der bisherigen Rechtsbeschränkungen gewisser Stände das Wesen des Gesetzes bilden, sondern dass man lediglich das Titelwesen abschaffen will und das ständische Vermögen einzuziehen wünscht. Auf jeden Fall können das Fernerstehende so auffassen und das läge wahrscheinlich doch wohl nicht in der Absicht des Hohen Hauses. Um der Vorlage diesen peinlichen Beigeschmack zu nehmen, pro-

poniere ich daher im Interesse aller den § 1 in folgender Weise zu redigieren: „In der Republik Eesti werden alle Stände, ständischen Organe und Behörden und die für einzelne Personen mit der Zugehörigkeit zu einem Stande verbundenen öffentlichrechtlichen Vorrechten, Pflichten und Rechtsbeschränkungen aufgehoben. Adelsbezeichnungen gelten nur als Teile des Namens und dürfen nicht mehr verliehen werden.“ In der Ausarbeitung des ganzen Gesetzes vermiss ich die nötige Sachkenntnis. Wenn z. B. der Abgeordnete Martna behauptet, die Schwarzhäupter seien ein Stand, weil ihre Mitglieder eine Uniform hatten, so könnte mit demselben Recht die Freiwillige Feuerwehr oder die Schornsteinfegerinnung, die ebenfalls besonders auffällige Trachten haben, unter dieses Gesetz gestellt werden. (N a e r.) Sie sind aber rein berufliche Vereinigungen und haben mit den Ständen nichts zu tun. Das Verbot der Benutzung der Titel würde doch nur auf dem Papier stehen bleiben, denn Titel werden immer weiter geführt werden. Um einem derartigen, nur auf dem Papier stehenden Gesetz zu entgehen, müsste man daher, wie in seinem Amendement vorgeschlagen, im Gesetz die Titel als einem Teil des Namens fixieren.

Wie man das Titelverbot motiviert und was für sachliche Argumente ins Feld führt, ersieht man daraus, dass in der Kommission ein Mitglied z. B. ganz ernstlich darauf hinwies, dass Amerika ungeheuer unter dem Titelwesen zu leiden habe, weil Grafen, Herzöge usw. dort selbst erscheinen und die Töchter der reichen Amerikaner wegheiraten. Wenn man derartige Motive im Auge behält und bezugnehmend auf unsere wirtschaftliche Lage folgerichtig weiterdenkt, so müsste man zum Schluss kommen, dass man bei uns Titelverleihungen im weitesten Massnahme vornehmen müsse, schon um durch Eheschliessungen mit titelsüchtigen reichen Erbinnen ausserhalb unseres Landes unsere Valuta zu heben. (N a e r.) Wie Redner schon früher betont haben, soll man keine Gesetze erlassen, die praktisch nicht durchführbar seien und nur solche Dinge verbieten, die allgemeinschädlich seien. Die Führung von Titeln sei aber niemandem schädlich. Was die von dem Abg. Olesk vorgeschlagenen Aenderungen und Ergänzungen betrifft, so halte er es für unmöglich,

sie anzunehmen. Es sind das so tiefgehende Aenderungen, dass allein eine mehrere Seiten füllende Zahl von Artikeln des Provinzialrechts damit aufgehoben oder total umgearbeitet werden müsste, damit kein untaugliches Rudiment oder Fragment eines Gesetzes daraus entstünde. Dazu muss man aber erst ein sachverständiges Gutachten von fachmännischer Seite, wie z. B. von der Advokatenkammer, einholen. Der Abg. Olesk ist keineswegs eine solche juristische Autorität, dass man auf seinen blossen Vorschlag hin seinen Antrag ohne vorhergegangene gründliche Prüfung durch Juristen innerhalb und ausserhalb der Konstituante annehmen könne. Ich schlage daher vor, den § 1 seinem Antrage entsprechend zu redigieren, die Ergänzung des Abg. Olesk aber zu einer gründlicheren Durcharbeitung an die Kommission zurückzuverweisen.

H. Kuusner (rhw.): See parandus, mis rahwasaadik Olesk ette pani, on wist kord seadusandlikus komisjonis arutusel olnud ja wist tagasi lükatud, ja ma leian, et see õigustatud oli. Sarnast lihtsustatud seaduseelnõu meie omaks wõtta ei wõi, kus meie terwe eraõiguse ühe hoobiga tahame lihtsustada. Meie eraõiguse ümbertöötamine wõtab kole suurt jõudu ja palju aega ja selle juurde on kohtuministerium asunud. Eraõigused, mis teatawatel kihtidel olemas, on tarwis tingimata ära kaotada, aga mitte selle lihtsa ütelsega, et talurahwaseaduse need ja need osad ära kaotatakse ja asemele wõidakse wõtta maaseaduse ja linnaseaduse osad. Sarnasel wiisil igatahes talitada ei saa ja see tooks meie kohtupraktikas wõimatuid raskusi ka sel juhtumisel, kui meie eraseadus ümbertöötatud kujul maksma pannakse, ka sel juhtumisel ei saa otsekohe seaduse wastuwõtmisega seda läbi wiia. Ka sel juhtumisel peawad eraõiguslikud wahekorrad milgil kombel lahendatud saama. Nii aga, ühe lausega seda suurt, kapitaalset tööd ära otsustada ei saa mitte ja sellepärast waidlen ma kindlasti selle wastu, et seda parandust, mis komisjonis kord arutamisel on olnud — minu ajal ei ole seda mitte olnud — ja tagasi lükatud, siin otsekohe wastu ei wõetaks. Mina ei leia selles mingisugust wajakust, et eraõigusesse puutuwad asjad peawad just seisuste ära kaotamise seadusesse mahu-

tatud olema. Nende asjade lahendamine, mis otsekohe nii lõikawad ei ole, nagu waranduste wahekorrad maal wõi linnas, mis tõepoolest mitte luusse ja lihasse ei lõika, et peaks otsekohe ette wõetama, nende asjade lahendamise wõib edasi lükata. Mina olen täiesti selle poolt, et seisused peawad ära kaotatud saama. Eesti wabariigis jääb selle seaduseelnõu järele igal vonnil ja parunil õigus ennast nimetada, kuidas ta seda soowib, keegi ei wõi seda õigust talt wõtta. Niisamuti, et ametikohal kedagi tituleerida tarwis ei ole. Selle elnõu järele jääb täielik õigus ennast nimetada, kuidas keegi tahab. Mis teistesse osadesse puutub, näiteks warandusesse, siis öeldakse küll, et faktiliselt on seisukord juba niisuguseks kujunenud, et seisusi ei ole olemas jne., aga juriidiliselt elutsewad nemad ometi, juriidiliselt püüawad nad endile teise kuju anda, isegi üksikud osad registreeriwad ennast uute ühisustena, et oma eluiga pikendada. Selles mõttes on nüüd tingimata tarwilik, et see, mis faktiliselt juba sündinud on, ka juriidiliselt kindlustatud saaks, et mitte sarnased asutused elule ei saaks tekkida ja ennast maksma panna, kas wõi kui maa seaduslik esitaja. Wõetakse see wõi teine kõide wälja ja pretendeeritakse, nagu see meil sündis, maa tõsise esituse peale. Selles peab igatahes juriidiline alus lõpetatama. Selles mõttes olgu seadus tarwilik. Meie isiklikke wahekordi aga otsekohe ühe paragrahwiga ära määrata, seda ei soowitaks ma mitte, ning tuleks silmas pidada komisjoni enamuse otsust, kes seda tagasi lükkas, kuigi seda nii tarwilikuks peetakse. Mina igatahes tõendan, et selle eraõiguste seaduse wahekordade lahendamist nii kiirelt ära otsustada ei saa. Kui tulewane eraõiguse seadus saab wälja töötatud, siis ei tee seda wist enam meie Asutaw Kogu, waid seadusandlik koda.

See ei ole mitte nii kiire, et seda täna edasi lükata ei saaks, wõi, kui soowitakse, komisjoni tagasi kaalumiseks anda.

Juhataja A. Rei: Sõna on järjekorras rahwaesitaja Olesk'il.

L. Olesk (töer.): Kui minu austatud eelkõneleja, härra Uluots, oli sunnitud tunnistama, et see seaduseelnõu tarwilik on, siis pean ma imestama selle wiisi üle, kuidas härra Uluots selle seaduse wastu waidles. Meil on Asutaw

Kogu juba üle aasta koos olnud ja üks tema peaulesannetest oli seisustekaotamise elnõu wäljaandmine, siis oleks pidanud ka härra Uluots selle üle järele mõtlema, kuidas seda ükskord wälja anda, ja mitte ettepanekuga tulla, et käesolewat elnõu tänasest päewakorrast jälle tükiks ajaks edasi lükata. Mis puutub aga sellesse, et meil üksikud riigiosad on, kus peale Balti eraseaduse 3. kõite veel Wene seadus maksew on, siis mina isiklikult arwan, et Balti eraseadus hulga parem on, kui Wene X kõide. Ainult küsimus on selles, et kas Petseri maakonnas, kus siiamani enam-wähem X kõide rohkem maksew on, kui talupoja eraõigus, kas loetakse seda tarwilikuks ühes kultuurilises riigis, et edaspidine talupoegade erawahekord just mitte kindla koodeksi alla ei käi. On Asutaw Kogu sellega nõus ja leiab tarwilikuks wastu wõtta selle paranduse, siis on see õige wõimalik, et öeldakse, kus siiamani Wene seaduste kogu X kõite esimene anne ja talurahwa harjumisõigus on maksew, see seadus veel ajutiselt edasi kestaks niisugusel wõi mingisugusel teisel kujul, ja selle wastu ei wõiks olla, kui tarwilikuks peetakse. Kas härra Uluots seda nii kindlasti arwas wõi tarwitas seda ainult jutu jätkuks, et meil wõiks sellest seaduse tühjus tulla. See seadus, mis meil maksma pannakse, ei ole mitte wõõras, tema on talurahwaseadusest ainult natukene lahku läinud ja teinepidi on just kolmas kõide talurahwaseaduse täiendawaks seaduseks, kui talurahwaseadus üksi mitte toime ei saa. Nii ei ole minu arwates härra Uluots'a wastu-waidlemised põhjendatud. Kui nüüd härra Jaakson toonitab, et kõiki wahekordi ei saa mitte ühe lühikese paragrahwiga ära tähendada, mida ka härra Kuusner rõhutab, siis on minu arwamise järele küsimus ainult selles, et suuremates riikides on see rahwa generatsioon tuhandete aastate jooksul arenenud, kuna meil aga see töö tuleb lühema aja jooksul ära teha. Wenemaa lõi oma riiki vähemalt tuhat aastat enne kui tema kokku langes, kuna meie seda aga mõne aasta jooksul peame ära tegema. Härra Uluots'a lähemal seiswad erakonnad on kurjad ja toonitawad, et küll mitte ruttu tööd ei tehta. Selle momendi tõttu on see küsimine päewakorral, et meie ka oma seisuste likwideerimistega tõttama peame, kui meil nüüd seisustekaotamise seadust mitte ei oleks

olemas, ja siis, wõib olla, oleks meil mõne muu eelnõuga tegemist, kuid meie oleme niiwõrd kibedas töös, et meie iga seadust nii põhjalikult ette ära näha ei saa. Meie peame aga oma tööd selgelt ja järjekindlalt tegema, et meie tööga ka teataw tagajärg kättesaadaw oleks. Ma pean ütleva, et minu isiklikul äranägemisel praegu seisusi mitte olemas ei ole, aga just, et see seadus, mis meie üles wõtsime, saaks läbi wiidud, et sel teel ka mitte kohtutel tegelikult takistusi ei oleks, sest muidu, wõib olla, tekib ehk küsimine, kas need, kes praegu sünniwad, talurahwa pojad on, ja kas nad maaõiguse alla käiwad. Kui härra Kuusner arwas, et tsiwiilkoodeks mõne kuu jooksul ehk aasta jooksul walmis peaks saama, pean ma ütleva, et see arwamine ekslik on, et on õige häid juriidilisi jõudusid aastakümned koodeksi kallal töötanud ja selle tööga alles siis walmis saanud, kui ta üksikud osad juba iganenud on. Et meie paari aastaga ühe korraliku koodeksiga, mis aja kõrgusel seisaks, toime saaksime, selle juures kahtlen ma väga ja et meie seda paari aastaga wõiksime ära teha, mis teised aastakümnetega teewad, kus palju paremad juriidilised jõud töötamas on, seda ei usu ma mitte ja sellega ei oleks meil midagi selgemaks saanud, waid weel keerulisemaks. Wõib oletada, et meil järsku mees ilmub, kes mitte enam kui talupoeg, mitte kui kodanik, ega mitte kui mõisnik ei ole, missuguse seaduse alla peab tema siis käima? Olge head ja lahendage seda wahekorda. Minu arwamise järele ei tuleks mingisuguseid raskusi ega ka segadusi, kui Balti eraseaduse 3. jagu maksmas oleks. Mis härra Bock'i wastuwaidlustesse puutub, siis pean ma tähendama, et mis Mustapeadest räägiti, täitsa ajalooline on ja wastuwaidlusi ei ole olnud. Minu teada ei olnud Mustapead mitte seisus, kui nad mingisuguse seisuse asutusega ühenduses olid, siis wõib see ju õige olla. On ta aga lihtne eraselts, kas kaupmeeste wõi seal mõnede üksikute poissmeeste, siis ei saa neid keegi ka puutama ja nad jääwad sest seadusest täiesti wälja. Et nüüd see seadus, mis härra Bock'i poolt kokkuseatud redaktsioonis ette loeti, paberile jääks, seda ma ei usu. Tutwustage ennast oma ringkonnas ja waadake järele, kes seal on. Kas teie nüüd parun, wõi von, wõi markii olete, see ei huwita meid sugugi. Tähtis on ainult see, et ta

ametlikult Eesti wabariigi kodanik on. Kui härra Bock siin arwab, et tiitlitega ainult wäljamaa waluuat sisse tuuakse, siis teatakse seda Ameerikas väga hästi. Härra Bock tõi siin ette terve hulga paragrahwe kolmandast köitest, kuid pean ütleva, et ma neist õieti jagu ei saanud, sest ta luges neid nii ruttu, need paragrahwid, mis käiwad kõigi kodanikude kohta, näiteks § 204, ehk öelge mõni teine, wõi § 224. (H ü ü d e d: 204.) Igatahes ei oleks kohtutel, niipalju kui mina juriidiliselt mõelda oskan, selle seaduse maksmapanemise läbi mingisuguseid takistusi, waid sellest wõiks lihtsalt interpretatsiooni teel jagu saada. Näiteks § 204. on öeldud: kui 17-aastane isik soowib walida oma elukorda, mis rohkem tema waimuannetele kohane ja kui wanemad sellega nõus ei ole, siis antakse see asi mõlemate soowil waestlastekohtu kätte. Ma ei tea, kui palju seda paragrahwi üldse on tarwitatud, aga kui seda teha tahetakse, siis ei saa ma aru, mispärast peab teda ümber redigeerima. Teen ettepaneku, see paragrahw sellel kujul wastu wõtta.

O. Strandman (töer.): Rahwasaadik Uluots on siin ette pannud rahwasaadik Olesk'i isiklikku parandust lahtiseks jätta, arwatawasti komisjoni tagasiandmiseks. Tuleb selgusele jõuda, on see meil wõimalik. Niisugused pretsendid olid Riigikohtu seaduseelnõu arutamisel olemas nõnda, et see wõimalik on ja see selle seaduseelnõu edaspidist arutamist ei takista. Teine küsimus on, kas küllalt wormilisi põhjusi on. Arwan, et on. Härra Olesk'i ettepanek tuleb suuremale hulgale igatahes täiesti ootamata, sest suurem hulk Asutawa Kogu liikmeid ei tunnud seda ettepanekut mitte. Sellepärast on juristide soow, et selle paragrahwi arutamine saaks edasi lükatud. Pean tähendama, et niisuguse tähtsusega paragrahwi ei ole meil senni weel arutamisel olnud ja suurem hulk Asutawa Kogu liikmeid ei ole juristid, ei suuda enesele ette kujutada, missuguse ulatusega see paragrahw on. Selles mõttes ei saa mitte wastu olla, kui siin ettepanek tehti seda paragrahwi komisjoni tagasi anda, et siis juristidele ja ka teistele wõimalust anda teda täielikult weel kord läbi arutada. Järgmine küsimus on see, mis rahwasaitaja Kuusner soowitas lahtiseks jätta, sest et see paragrahw

paljud eraõiguslikud küsimused seisuste kaotamisega kaasa toob. Kuidas nüüd eraõiguse, waranduse wahekorrad tulewikus kujunewad, siis pean härra kohtuministri waatekohta selles asjas kaitsma. Meie peame mingisugused määrused selle kohta wälja andma, ilma selleta meie läbi ei saa. Missugused need määrused peawad olema, selles mõttes on wäga waja, et meie selle paragrahwi tagasi lükkame. Kordan weel, see paragrahw on kõige suurema ulatusega meie majanduslikus elus ja kui meie ta siin wastu wõtame, siis sünniks see kõik liig suurest usaldusest ühe isiku, härra Olesk'i wastu, ja pean tunnistama, et mina seda toetada ei saa. Meil on ju wiimasel ajal kohtupraksises tarwitusel olnud III kõi de, kuid see on üldine seadus ja talupojaõigus on subsidiaarne. Ülepea on need küsimused liiga keerulised ja liiga suure ulatusega. Mina oma poolt ühinen härra Uluots'a ettepanekuga seda paragrahwi lahtiseks jätta ja komisjoni tagasi anda, muidu aga seaduse arutamiseks edasi minna.

Juhataja A. Rei: Komisjoni aruandja ei tarwita lõpusõna. Lubage mulle, et ma pealkirja hääletamisele asun. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud. Panen hääletamisele sissejuhatawa märkuse. „Eesti wabariigi walitsemise ajutise korra § 4. põhjal pannakse maksma järgmine seadus“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see märkus wastu wõetud. Järgneb punkt 1. „Eesti demokraatlikus wabariigis kaotatakse ära kõik seisused. Keelatud on igasuguste seisusest olenewate nimetuste, seisuslikkude aunimede ja tiitlite ametlik tarwitamine“. § 1. juurde on tehtud 3 parandust, nimelt: rahwaesitaja Olesk'i, rahwaesitaja Bock'i ja rahwaesitaja Uluots'a poolt. Ma panen kõigepealt härra Uluots'a ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on härra Uluots'a ettepanek wastu wõetud. Sellega langeb härra Olesk'i poolt tehtud täienduse hääletamine ära. Peale selle on sellesama § 1. juurde rahwaesitaja Bock'i poolt täiendus tehtud, mille ma ette loen: „Eesti wabariigis kaotatakse ära kõik seisused, seisuslikud orgaanid ja ametikohad ja ühes sellega kaotawad oma makswuse kõik seisustest

olenewad awalikud — juriidilised eesõigused, kohustused ja õiguste kitsendused. Aadelinimetused loetakse nime osaks ja neid ei wõi enam annetada“. Panen selle täienduse hääletamisele. Tehtud ettepaneku kohta on sõna rahwaesitajal Bock'il.

M. Bock (sks.): Das ist keine Ergänzung, das ist eine neue Redaktion zum § 1.

Juhataja A. Rei: See on mulle selge ja ma wõtan paralleel-hääletamisele.

M. Bock (sks.): Ich würde bitten bis zum Titel extra zu ballotieren.

Juhataja A. Rei: Sõna on rahwaesitajal Neps'il.

M. Neps (sd.): Ma teen ettepaneku terwe paragrahw komisjoni anda.

M. Bock (sks.): Ma ühinen selle härra Neps'i ettepanekuga.

Juhataja A. Rei: Ettepaneku kohta on õigus kahel poolt, kahel wastu kõneleda.

H. Nurk (sd.): Eelnõu oli seadusandlikus komisjonis arutamisel ja komisjon ei leidnud wõimaliku olewat seda wastu wõtta. On otstarbeta seda komisjoni anda.

Juhataja A. Rei: Härra Neps'i ettepaneku poolt rääkis üks ja wastu nüsamuti üks. Kes on selle poolt, et paragrahw parandustega komisjoni tagasi antakse? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud § 1. kõige täiendustega komisjoni tagasi anda. Sellega langeb iseenesest § 1. hääletamine ära. (Hüüded: Koosolek lõpetada.)

On ettepanek tehtud koosolek lõpetada. Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud koosolek lõpetada. Palun rahu. Juhatus poolt on ettepanek tehtud homme kell 5 kinnine koosolek pidada, tuletan seda Asutawa Kogu liigetele meelde.

Peale selle on weel Asutawa Kogu nime peale telegramm tulnud. Palun sekretäri ette kanda.

10. **Terwitus-** Sekretäär **A. telegrammi Jürman** (loeb): Soo-
ettekandmine. wime õnne aastapäewal
ja loodame, et Asutaw
Kogu ära ei unusta ka neid isamaakaitse-
jaid, kellelt wabadus wõetud. Tartu
peawahis arreteeritud ohwitserid ja
ametnikud.

(Juhatama hakkab abiesimees **J. Westholm.**)

M. Kurs-Olesk (sd.): Teen ette-
paneku homme Asutawa Kogu koosolek
tund aega warem, see on, kella neljaks
määrata.

Juhataja **J. Westholm**: Sõna on
Asutawa Kogu esimehel härra Rei'l.

A. Rei (sd.): Homse koosoleku kohta
on sõjamineisteriumi asutustele teated
saadetud, kes sellele koosolekule oma esi-
tajad peawad saatma, sellepärast on
raske seda muuta.

Juhataja **J. Westholm**: Läänud
koosolekul on homse koosoleku aeg ot-
sustatud, sellepärast ei tule see küsimus
enam arutamisele.

Lõpetan tänase koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.45 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu esimees **A. Rei.**

Abiesimees **J. Westholm.**

Abisekretäär **A. Jürman.**